

**İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIFTA RESİMLİ SÖZLÜK KULLANIMININ
KELİME KAZANIMINA KATKISI**

Mürüvet Kübra SÜNER

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Erol DURAN

Uşak

Nisan, 2021

**İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIFTA RESİMLİ SÖZLÜK KULLANIMININ
KELİME KAZANIMINA KATKISI**

Mürüvet Kübra SÜNER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erol DURAN

Uşak

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Nisan, 2021

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIFTA RESİMLİ SÖZLÜK KULLANIMININ KELİME KAZANIMINA KATKISI

Mürüvet Kübra SÜNER

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Nisan 2021

Danışman: Prof. Dr. Erol DURAN

Bu araştırmada, “İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin resimli sözlük kullanmasının kelime kazanımına katkısı nedir” sorusunun cevabı aranmıştır. Araştırmada karma yöntem modeli ve iç içe desen kullanılmıştır. Araştırmada veriler; yayınlanmış dört farklı resimli sözlük, araştırmacı tarafından geliştirilen resimli sözlük modeli ve kelime kazanımı etkinliği (çalışma kâğıdı), çalışma kâğıdı-Ön test/ Son test, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Uşak il merkezinde ilkokul dördüncü sınıfta öğrenim gören 36 öğrenciden oluşmaktadır. Kolay ulaşılabilir örneklem seçim tekniği ile çalışma grubu belirlenmiştir. Uygulama, haftada 4 saat olmak üzere toplam 24 ders saati sürmüştür. Araştırmanın birinci, üçüncü, dördüncü alt problemi için elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yoluyla, ikinci alt problemi için elde edilen veriler ise bağımlı gruplar t-testi ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın ön test ve son test puanları arasında 32,43 puanlık bir artış söz konusudur. Bu artış yüksek bir artıştır, 6 haftalık bir uygulama sonucunda çalışma grubunun puanının çok düşük bir düzeyden orta bir düzeye yükselmesi resimli sözlük çalışmalarının kelime kazanımı becerisine katkı sağladığı sonucuna ulaştırmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara ve 32,43 puanlık artışa göre ilkokul dördüncü sınıfta resimli sözlük kullanımının kelime kazanımına katkısının olduğu söylenebilir.

Çalışma gurubundaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu çalışmanın faydalı olduğunu ve çalışmayı beğendiklerini, ilgi çekici ve eğlenceli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: *Kelime Hazinesi, Kelime Öğretimi, Resimli Sözlük ile Kelime Öğretimi.*

ABSTRACT

THE CONTRIBUTION OF THE USE OF ILLUSTRATED DICTIONARIES IN THE FOURTH GRADE OF PRIMARY SCHOOL TO VOCABULARY ACQUISITION

Mürüvet Kübra SÜNER

Department of Primary Education

Graduate Education Institute Usak University, April 2021

Supervisor: Assoc. Prof. Erol DURAN

The aim of this study is to examine the use of illustrated dictionaries in primary school. Mixed method model and sequential pattern were used in there search. Data in there search were collected through the published four different illustrated dictionaries, the illustrated dictionary model developed by there search erand the vocabulary acquisition activity (worksheet), worksheet-Pretest / Post test and semi-structured interview form form. The study groupconsists of 36 students attending in the fourth grade of primary school. The study group was determined using the convenience sampling selection technique. The application took 4 hours a week, a total of 24 lesson hours. The data obtained for the first and third-problems of there search were analyzed by descriptive analysis and content analysis, and the data obtained for these cond sub problems were analyzed through the dependent groups t-test.

There is an increase of significant points between the pretest and posttest scores of there search. This in crease is a high in crease. As a result of the 6-week practice, the in crease in thescore of the study group from a very low level to a medium level has

led to the conclusion that the illustrated dictionary studies contribute to the vocabulary acquisition skill. According to the results obtained in the study and an increase of significant points, it can be said that the use of illustrated dictionaries in the fourth grade of primary school contributes to vocabulary acquisition. A great majority of the students in the study group stated that the study was beneficial, they liked it, found it interesting and enjoyable.

Keywords: *Vocabulary, Vocabulary Teaching, illustrated Dictionary.*

ÖN SÖZ

Hızla gelişen ve değişen bilgi dünyasında eğitim ve öğretim yöntemleri sürekli olarak güncellenmektedir. Bu güncelleme çerçevesinde yapılacak öğretimin etkililiğinin artması ve kalıcılığın sağlanabilmesi adına bu çalışmada resimli sözlük kullanımının kelime kazanımına katkısını incelemek amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışmanın eğitim alanına, öğrencilere ve öğretmenlere katkı sağlaması umut edilmektedir.

Bu çalışmanın planlanması ve yürütülmesi aşamalarında bana bilgi, tecrübe ve düşünceleriyle katkıda bulunan, beni cesaretlendiren, desteği ve sabrıyla güç veren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Erol DURAN'a tüm içtenlikle saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımı anlamlı kılan ve üzerimden maddi manevi desteklerini bir an olsun esirgemeyen aileme ve eşime sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Mürüvet Kübra SÜNER

Uşak, 2021

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Mürüvet Kübra SÜNER

Doğum Yeri ve Tarihi:

Lisans Öğrenimi: Uşak Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü (2013-2017)

İş Deneyimi

Trabzon Özel Fatma Baş Koleji (2017-2018)

Uşak/ Sivashlı Cinoğlu İlkokulu (2019-2020)

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
ÖZ GEÇMİŞ.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
1.BÖLÜM: GİRİŞ.....	xi
1.1. Tezin Adı.....	3
1.2. Tezin Konusu.....	3
1.3. Tezin Amacı.....	3
1.4. Tezin Önemi.....	3
1.5. Varsayımlar.....	4
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Tanımlar	5
2.BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Kelime.....	6
2.2. Kelime Hazinesi.....	8
2.3. Kelime Öğretimi	10
2.4. Kelime Öğretim Teknikleri	12
2.5. Resimli Sözlük Kullanma Tekniği.....	15
2.6. İlgili Araştırmalar.....	16
3. BÖLÜM: YÖNTEM	21
3.1. Araştırmanın Modeli	21
3.2. Çalışma Grubu.....	21
3.3. Veri Toplama Araçları.....	22
3.4. Veri toplama süreci	25

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	26
3.6. Veri Analizi.....	27
4.BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR.....	29
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	29
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	31
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	31
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	35
4.4.1. Resimli Sözlükten Faydalanmaya Yönelik Genel Gözlemler	35
4.4.2. Uygulamaya Dönük Genel Gözlemler.....	37
5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	40
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	40
5.2. Öneriler	42
KAYNAKÇA	44
EKLER	50

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Mevcut resimli sözlüklerin kelime, resim ve yanlış manaya gelen resim sayısı. 29	
Tablo 2. Çalışma grubunun ön test ve son teste ait bağımlı gruplar t testi sonuçları 31	
Tablo 3. İlkokul Dördüncü sınıf Öğrencilerinin Resimli Sözlük Kullanımının Kelime Kazanımına Katkısı ile İlgili Görüşleri 32	

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Hedef Kelimelerin Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörler 11	
Şekil 2. Ortak Kullanılan Kelime Öğretim Teknikleri..... 13	

1.BÖLÜM: GİRİŞ

İnsanoğlu doğası gereği iletişim kurmaya programlıdır. Çünkü iletişim, her şeyden önce bir ihtiyaçtır. İnsanlar isteklerini, ihtiyaçlarını, arzularını, duygularını ve daha birçok yaşamsal hususları iletişim kurarak ifade eder, gerçekleştirir. Bu yüzden iletişim insanların hayatında önemli bir yere sahiptir.

İletişimin sağlıklı gerçekleşebilmesinde ise çok önemli bir detay vardır: Dil. Dil insanların yaşamı için büyük önem taşır. Çünkü insanlar dil sayesinde konuşur, anlaşır ve iletişim kurarlar. Dil kullanma becerisi, büyük oranda kişinin iletişim kurabilme yeteneğini de belirler (Sever, 2004).

Dilin yapıtaşlarından biri olan “kelime” ise, Türk Dil Kurumu sözlüğünde (2020) belirtildiği gibi “anamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük” olarak tanımlanır.

Kelimeler insanların duygularını, düşüncelerini ifade etmede başvurulan cümlenin anlamlı en küçük birimidir. Ayrıca bir düşüncenin kâğıda dökülebilmesi için de gereklidir (Batur ve Gülseren, 2009). Kelime aynı zamanda, Türkçe öğretim programının öğrenme alanları olarak adlandırılan dört temel dil becerisi olarak nitelendirilen dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazmanın da adeta mihenk taşıdır.

İnsanlar arasında kurulan sözlü ve yazılı iletişimin sağlıklı gerçekleşebilmesi için ise kişinin kelime hazinesinin varlığı çok önemlidir. Ayrıca kelime kazanımı dil gelişimi açısından da çok önemlidir (Yaman ve Gülcan, 2009). Aykaç (2016), kişinin kendini ifade edebilme yetisinin söz varlığının çok gelişmiş olmasına bağlı olduğunu söylemiştir. Özbay ve Melanlıoğlu (2008), “Kelime hazinesi, bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda bellekte depolanan birikimi ifade etmektedir” demiştir.

“Her sözcük insan zihnine kavram olarak yerleşir. Bu nedenle insan, kavramlarla, yani sözcüklerle düşünür” (Özkırmılı, 1994). İnsanın düşünce zenginliği kelime ve kavram birikiminin fazla olmasıyla orantılıdır. Bu yüzden düşünce ufku geniş bireyler yetiştirebilmek için Türkçe dersinde kelime öğretimi mühim bir konudur. (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008). Öğrencilerin çok sayıda sözcük bilmesiyle ancak dünyayı o denli çözümleyebilir, kavramlar arasındaki ilişkileri ve farklı ilişkileri fark edebilir (Dilidüzgün, 2014). Bu yüzden kelime öğrenme ve öğretimi konusu son yıllarda üzerinde titizlikle durulan ve araştırmalara katkı sağlanması merakla beklenen bir konudur.

Hızla gelişen ve değişen bilgi dünyasında ortaya konan bazı tekniklerin kelime öğretiminin anlamlı hale gelmesinde büyük bir payı vardır. Ancak bu öğretimin

öğrencilerin ilgilerine, anlama düzeylerine ve seviyelerine uygun olması beklenir. Kelime öğretiminde kullanılan tekniklerden bazıları şunlardır; sözlükten yararlanma (Gardner, 2007; Temur, 2006), dramatizasyon (Arslan ve Gürsoy, 2008), beyin fırtınası ile kelime öğretimi (Güleryüz, 2001; Akyol, 2008; Apaydın, 2010), bulmaca ile kelime öğretimi (Duran ve Bitir, 2018), eş ve zıt anlamlı kelime bulma yarışmaları (Barın, 2005), farklı türdeki metinlerle yapılan çalışmalar (Rupley & Nichols, 2005; Gill, 2007), çağrışım (İnce, 2006; Aygün, 1999; Arpağ, 2018), otuz kelime üzerine on artı yöntemi (Karakuş, 2000), dil bilgisi yöntemi (Yıldız, Okur, Arı & Yılmaz, 2006), ön öğretim, metin analizi, zihinsel imaj (Arpağ, 2018), anlam haritası (Foil & Alber, 2002), dir.

Bu yöntemlerden en çok tercih edileni sözlük kullanmadır (Yağcı, Katrancı, Erdoğan ve Uygun, 2012). Sözlükler, dil açısından temel kaynaklardır ve bu kaynaklarda, dilin kelimelerinin tanımları yapılır; yazılışları, vurguları gösterilir. Kelimenin sahip olduğu bütün anlamlar verilen örnekler ile ifade edilir. Bazen de kökenleri hakkında bilgi verilir (Böler, 2006).

Sözlüklerin öğrenenlere gözlem yapma, karşılaştırma, inceleme, kontrol etme gibi kolaylıklar sağladığı söylenebilir. Türkçe öğretiminde sözlüğün önemi kavratılmalı, her öğrencinin yanında mutlaka sözlük bulundurmasına önem verilmeli, anlamı bilinmeyen kelimeler için sözlük kullanılmalıdır (Okur, 2011). Sözlükten yararlanan bir öğrenci üzerinde çalıştığı sözcüğün değişik özelliğini sözlük yoluyla bulur ve bunun üzerinde düşünür. Öğrencideki başarıya umudu ve merak duygusunun Türkçe derslerinde sözlük yoluyla karşılanması öğrenmeler için akılcı bir uygulamadır (Yaman, 2010).

Fakat sözlük kullanma değişen ve gelişen bilgi dünyasında, yinelenen eğitim programında ve yapılandırmacı yaklaşımda bu haliyle yeterli gelmemektedir. Çünkü görsellikten uzak, sadece kelimeyi ve onun anlamını veren sözlüklerden, kelime öğrenmek, kalıcılığa katkı sağlamamaktadır. Bitir (2017), yaptığı çalışmasında öğretmenlerden aldığı görüşler doğrultusunda sözlük kullanmanın en sık kullanılan yöntem olduğunu ancak verimliliği de en düşük yöntemlerden sayılabileceğini vurgulamıştır.

Bu sebeple zengin anlam içeriğine ve görselliğe dayalı bir resimli sözlük kullanımı kelime öğretiminde kalıcılık açısından mümkün görünmektedir. Bu yüzden, bu çalışmada ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin resimli sözlük kullanımının kelime kazanımına katkısı açıklamaya çalışılmıştır.

1.1. Tezin Adı

İlkokul Dördüncü Sınıfta Resimli Sözlük Kullanımının Kelime Kazanımına Katkısı

1.2. Tezin Konusu

Bu tezin konusu, ilkokul dördüncü sınıfta resimli sözlük kullanımının kelime kazanımına katkısını incelemektedir.

1.3. Tezin Amacı

Bu çalışmanın amacı, ilkokulda resimli sözlük kullanımını incelemektir. Bu amaçla şu sorulara cevap aranmıştır:

- Türkiye’de yayınlanmakta olan mevcut resimli sözlükler nasıldır?
- Geliştirilen resimli sözlük modelinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin kelime kazanımına katkısı nasıldır?
- Geliştirilen resimli sözlükle ilgili öğrenci görüşleri nasıldır?
- Uygulama sırasında
  - a. Resimli Sözlükten Faydalanmaya Yönelik Genel Gözlemler
  - b. Uygulamaya Dönük Genel Gözlemler nelerdir?

1.4. Tezin Önemi

Bu çalışmada mevcut resimli sözlüklerin durumu ve bir resimli sözlüğün hangi şartları taşıması gerektiği üzerinde durulmasının yanı sıra bu süreçte geliştirilen resimli sözlüğün öğrencilerin kelime kazanımına katkısı ele alınmaktadır.

İlkokul Türkçe dersinin asıl hedefi temel dil becerilerini geliştirmektir. Temel dil becerilerinin gelişimi için ise öğrencinin kelime hazinesinin gelişimi şarttır. Kelime hazinesinin gelişiminde kullanılan okul sözlükleri, öğrencinin anlama becerisini geliştirmesi için bir başvuru kitabıdır ve okuma, dinleme sırasında anlamadığı, çözemediği kelimeler için sözlük kullanması güvenilir bir yoldur ve ayrıca anlatma

becerisi için aktarmak istediği sözcüğün doğru anlamı, doğru yazımı için öğrenciye rehberlik etmektedir (Karadağ, 2011). Bu nedenle öğrenciye rehberlik edecek bir sözlüğün öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde tasarlanması gerekir. “Okul sözlüklerinin biçim yönünden (dizgi-baskı, resimleme) öğrencilerin faydalanacağı şekilde olması gerekir. Yazı büyüklüklerinin çocuğun rahatça okuyacağı şekilde olması gerekir. Okul sözlüklerinin resimli olması ilkesi benimsenmeli; çizdirilen resimlerin yanında fotoğraflarda kullanılmalıdır.” (Elbir ve Yıldız, 2013).

Bu anlamda kelime öğretimi çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla, resimli sözlüklerin kelime kazanımına katkısı araştırılmak istenmiştir. Alan yazın incelendiğinde resimli Türkçe sözlüğün kelime kazanımına katkısının araştırılmasına dair herhangi bir çalışma görülmemiştir. Bu sebeple bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmada:

- Uygulama sırasında araştırmacı tarafından ders işleme yöntem ve tekniklerinin gerektiği gibi uygulandığı,
- Öğrencilerin çalışma kâğıtlarını okuyan puanlayıcıların alan bilgilerinin yeterli olduğu,
- Öğretilmesi amaçlanan hedef sözcüklerin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin kelime kazanımları için uygun olduğu varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma,

- 2019-2020 eğitim öğretim yılı içerisinde Uşak ilinde yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip bir ilkökulda öğrenim gören 36 ilkökul dördüncü sınıf öğrencisiyle,
- Öyküleyici metinlerle,
- Kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Kelime: Anlamalı ses veya ses birliği, söz, sözcük, lügat (TDK, 2020)

Kelime Hazinesi: Söz varlığı (TDK, 2020).

Resimli Sözlük: İçerisinde alfabetik sıraya göre dizilmiş bir dile ait kelimeleri açıklayan, resimlerle tanımını yapan sözlük çeşidi.

2.BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışma ile ilgili kavramsal tanımlar, açıklamalar ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Kelime

Dilin en küçük birliği olan kelime (Üçok, 1947), sözlükte belirtildiği gibi “anamlı ses veya ses birliği, söz, sözcük” (Türk Dil Kurumu[TDK], 2019) anlamlarına gelir.

TDK'nin yaptığı tanımdan yola çıkılırsa bir kelimeyi meydana getiren sesler ve harfler anlamlı ve dil bilgisine uygun olmalı denebilir. Ergin (1986) kelimenin tanımını “Manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur.” şeklinde yaparak bu düşünceyi desteklemiştir. Uzun (2004) ise “Sözcük, iki ucuna birer boşluk verilerek yazılan dil birimidir.” diyerek kelimenin şekline göre bir tanım yapmıştır. “Bir kelime, bir tarafından boşluk ya da noktalama işareti bağlı olan her harf dizisidir.” (Carter, 1987). Ayrıca dilin var olan örgüsünün kelimelerle oluştuğunu Aksan (1998) dile getirmiştir.

Gencan (2007), cümlenin kuruluşuna yardımcı olan anlatım aracı olarak kelimeyi tanımlamıştır. Çünkü seslerden heceler, hecelerden kelimeler, kelimelerden de cümleler oluşur. İnsanlar da zihnin süzgecinden geçirdiği bu kelime ve cümle gruplarıyla iletişime geçer. Aksan (1990) da “Kelime adını verdiğimiz işaret, bir kavram, bir de ses yönü olan her dilin kaynaşmış bir düşünce ses bileşimidir, dildeki başka öğelere ilişkili bir anlama ve anlatma birimidir” diyerek kelimeyi tanımlamıştır. Yani ses ile düşüncenin kaynaşması kelimeyi meydana getirmektedir.

Vardar (1998), kelimenin tanımını “Bir ya da birden çok ses birimin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçimce ya hiç değişmeyen ya da bükünlerde olduğu gibi bir bölümüyle değişim gösteren eklemli ses ya da sesler öbeğidir.” şeklinde yapmıştır. Bu tanım aslında kelimeyi hem şekil olarak hem de anlam olarak özetlemektedir.

İnsanlar yazılı ya da sözlü iletişim kurarken ilk önce düşünür, söyleyeceklerini zihninde tahlil eder, anlamlandırır, daha sonra da tahlil ettiklerini, zihninde anlamlandırdıklarını kelimelerle anlatır. Bu anlamda kelimeler iletişimin biçilmiş kaftanıdır. Çıplak (2005), kelimeleri, düşüncelerin elbisesi ve kavramların yansıtıcısı olarak ifade eder.

Güneş (2013) kelimelerin yeni düşünceleri oluşturmaya ve onların gelişimine katkı sağladığını vurgular. Örneğin bir insan yapacağı konuşmada kullanacağı kelimeyi düşünürken aslında farkında olmadan başka kelimeleri de zihninde düşünmeye başlar. Böylelikle kelimeler o kişinin zihninde yeni düşünceler üretmeye neden olur.

Korkmaz (1992)'de yaptığı detaylı tanımda ise kelime; “bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşanlar arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu veya düşünceyi yansıtan soyut yahut da somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimi” olarak tanımlanır. Burada şöyle bir benzetme yapılabilir: İnsanların kendini ifade etmek için, düşüncelerini anlatabilmek için kurduğu cümleler birer anahtar ise kullandığı kelimeler de o anahtarın dişleridir. Yani kelimeler bir nevi anlam anahtarının dişleridir. Her anahtar ve her anahtardaki dişler birbirinden farklıdır. Toplum tarafından da şu bilinmektedir ki elinizdeki bir anahtar her kapıyı açamaz. Bu yüzden iletişimde kullanılan kelimeler özenle seçilmeli, konuşmanın içeriğine uygun olup olmadığı zihinde kontrol edilmelidir. Okullar bu kontrolü daha profesyonel hale getirebilmek için öğrencilere Türkçe dersi başta olmak üzere diğer derslerde de büyük imkânlar sunar.

Nagy (2009), öğrencilerin var olan kelime bilgileri ile okulda gösterdikleri başarının arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu söyler. Çünkü öğrenciler kelime bilgileriyle ve sahip oldukları kelime sayılarıyla kelime hazinelerini geliştirirler. Kelime hazinesinin gelişimi de öğrencilerin okul başarısında etkilidir. Okuma anlama, eleştirel düşünme, konuşma, yazma, yaratıcı düşünme, iletişim gibi konularda kelime bilgisinin önemi büyüktür.

Güneş (2013)'e göre kelime, “Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, okuduğunu, dinlediğini, gördüğünü, doğru, tam ve hızlı olarak anlama, duygu, düşünce, hayal ve isteklerini açık ve anlaşılır bir şekilde eksiksiz ifade etme,

Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurma, zengin bir zihinsel sözlüğe sahip olma ve estetik bir bakış açısı kazanma gibi becerileri geliştirmeye katkı sağlamaktadır.”

Kelimeler insanın kendini ifade etmesinde büyük önem taşır. Çünkü kişi; ailesinde, çevresinde, okuduğu okulda, sosyal hayatında kısacası yaşadığı toplumun bütününde insanlarla ve çevresiyle iletişim halindedir. Duygularını, düşüncelerini, hislerini, isteklerini ve daha birçok durumu kelimelerle anlatır. İletişimi bir yapboza benzetirsek kelimeler de bu yapbozun bir parçasıdır denebilir. Ancak bu parçalar bir araya gelirse iletişim tamamlanır. Burada şunu ifade etmekte de fayda vardır. Kurulacak olan iletişimin sağlıklı, anlaşılabilir olması için kullanılan kelimeler anlamlı olmalı, titizlikle seçilmeli, dil kurallarının gerektirdiği gibi kullanılmalıdır. Yoksa kişiyi ve ifadesini olumsuz etkileyebilir.

İnsanların iletişiminde birbirleriyle olan etkileşimlerinin sağlıklı ve anlaşılır olabilmesi için kelimenin olduğu kadar kelime hazinesi de önemi büyüktür. Çünkü kelimeler ne kadar fazla olursa bir diğer deyişle kelime hazinesi ne kadar zengin olursa kişinin kendini ifade etme kalitesi o kadar yüksek olur. “İnsanın bilgi, kültür ve düşünme kabiliyetinin hududu, bildiği kelimelerin miktarı ile çizilmiştir” (Hacıeminoğlu, 2011).

2.2. Kelime Hazinesi

Kelime hazinesi Karakuş (2002)’ un da belirttiği gibi “Bir dilde kullanılan kelimelerin hepsine ve ifade gücüne kelime hazinesi/dağarcığı/serveti denir.” şeklinde tanımlanabilir. (TDK, 2019) ise kelime hazinesini “söz varlığı” olarak açıklar. Vardar (1998), kişinin kullandığı kelimelerin tamamına kelime dağarcığı demektedir. “Bir kişinin kazandığı sözcüklerin hepsi” kelime hazinesidir (Göğüş, 1978).

Tosunoğlu (1999) kelime hazinesini; “İnsanın doğduğu andan itibaren karşılaştığı ve çevresinde hazır bulduğu kelimeler, bu kelimelerin çağrıştırdığı kavramlar, kelimelerin oluşturduğu kalıplaşmış ifadeler” şeklinde tanımlar. Kelime hazinesi, yapılan tanımda da belirtildiği gibi kişinin zihninde olan kelimelerdir. Kişi bu kelimeleri gerektiğinde hazinesinden alıp, zihin süzgecinden geçirip uygun alanlarda kullanabilmektedir.

Bireyin yaşadığı toplumda kelime hazinesinin gerekliliği onun hem kişisel yaşamını hem de akademik yaşamını büyük oranda etkiler. Budak (2000) “Sözcük ve kavram zenginliği düşünme sürecinde akıcılığa ve düşünce zenginliğine işaret eder.

Bir bakıma iletişim sürecinin işleyişinde, düşünce oluşumu ve paylaşımında sözcükler temel adımları oluşturur.” diyerek söz varlığının iletişimdeki önemine dikkat çekmiştir.

Kaplan (2000), kelime hazinelerinin zenginliğini ülkelerin ilim ve kültürce ileri olmasına bağlamıştır. Bakıldığında Türk toplumu da ilim ve kültür açısından çok ileridedir. Türkler tarih boyunca diğer devlet ve milletlere kısacası tüm dünyaya medeniyet, ilim, kültür, bilim, ahlak, eğitim, öğretim ve daha birçok alanlarda hem öncü olmuş hem de bu konularda tüm dünyaya hükmetmiştir. Bu yüzden var olan bu zenginlik, Türk dilinin zenginliğine de sebep olmuştur.

Kelime hazinelerinin gelişmesinde kişinin yeni kelimeler öğrenmesi de etkili olmaktadır. Aksan (2003)’e göre kişinin yeni kavramlarla karşılaşması, onun kelime hazinesinin genişlemesine katkı sağlar. Kişi belleğine yeni kelimeler ekledikçe, onlarla karşılaştıkça, onları kullandıkça kelime hazinesi de zenginleşir.

Rupley ve Nichols (2005)’e göre kelime dağarcığının gelişim süreci yaşam boyu devam eder. Çünkü insan sosyal bir varlıktır. İnsanın çevresindekilerle iletişimde olması demek; onlarla konuşmak, yeni kelimelerle karşılaşmak, bildiği kelimeleri ifade ederken daha kalıcı hale getirmek demektir. Dolayısıyla insan yaşamının sonuna kadar kelime hazinesinin gelişimi de devam etmektedir.

Kelime öğretiminin temel amacı sadece kelime hazinesini geliştirmekten ziyade öğrenilen sözcükleri günlük yaşamda sık sık kullanmak; böylelikle de dil becerilerini geliştirebilmektir (Güneş, 2013). “Kelime hazinesinin geliştirilmesinde de ana amaç; alıcı kelime hazinesine dinleme ve okuma yoluyla giren edilgen konumdaki kelimeleri; üretici kelime hazinesine transfer edip, konuşma ya da yazmada aktif olarak kullanılabilir duruma getirebilmektir” (Baş, 2006).

Kişinin kelime dağarcığı, pasif ve aktif kelimeler olarak iki gruba ayrılır. İnsanlar okuyarak, görerek, duyarak çeşitli konularda birçok kelimeyi anlarken; ilgi ve uğraşları bağlamında bu sözcükleri seçerek kullanırlar. İnsanların anlayabilmek için zihinsel vetirelere işledikleri sözcükler pasif, anlatabilmek için zihninde işleyip yeniden yapılandığı sözcükler ise aktif sözcüklerdir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008). Yapılan araştırmalarda pasif sözcüklerin sayıca aktif sözcüklerden daha fazla olduğu hatta dört kat gibi bir düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Jalongo & Sobolak, 2010).

Demir (2006), pasif ve aktif kelime hazinesinin arasında sayıca büyük bir fark varsa eğitimde çok büyük bir problemin olduğunu öne sürer. Okur (2013) da çocuğun pasif ve aktif sözcük dağarcığı arasındaki farkın önemli sebeplerinden biri olarak kelime öğretiminin pasif kelimeler üzerinde yoğunlaşmasını görür. Böylelikle kelimelerin akılda kalıcılığı sağlanabilir. Dili etkin olarak kullanmanın temelinde yeterli sayıda kelimeye sahip olmak vardır. Buna ise bilinçli ve sistemli kelime öğretim uygulamalarıyla ulaşılır (Bitir, 2017).

İlkokul öğrencilerinin okuması tavsiye edilen eserlerde zengin bir söz varlığından bahsedilmiştir. Öğrencilerin bu söz varlığındaki her bir kelimeyi anlayıp içselleştirebilmesi, kalıcılığının sağlanabilmesi ve günlük yaşamında da rahatlıkla kullanabilmesi için belirli bir ölçüde bu söz varlığına sahip olması büyük önem arz eder. Karakuş (2002), 0-6 yaş grubunun 2000-3000, 7-12 yaş grubunun 5000, 13-18 yaş grubunun 20000, 19 yaş ve üstü gruplarının 35000 kelimeye sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Bireylerin kelime hazinelerinin gelişmesi için, okullarda kelime öğretimi çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar her derste yapılmakla birlikte, özelde Türkçe dersinin görevleri arasındadır.

2.3. Kelime Öğretimi

Dili etkin kullanmanın temelini oluşturan kelime hazinesi ve beraberinde getirdiği öğretimi, kişilerin kişisel ve akademik hayatlarında büyük önem taşır. Çünkü kelime hazinesinin varlığı uygun kelime öğretim teknikleriyle zenginleşir. Kişiler böylelikle hem sözel hem yazarak hem de görsel şekilde kendilerini daha kolay ifade ederler. Çakır ve İnal (2014), kelime öğretiminin dil öğretimi alanında hak ettiği önemi kazanmaya başladığını söylemişlerdir.

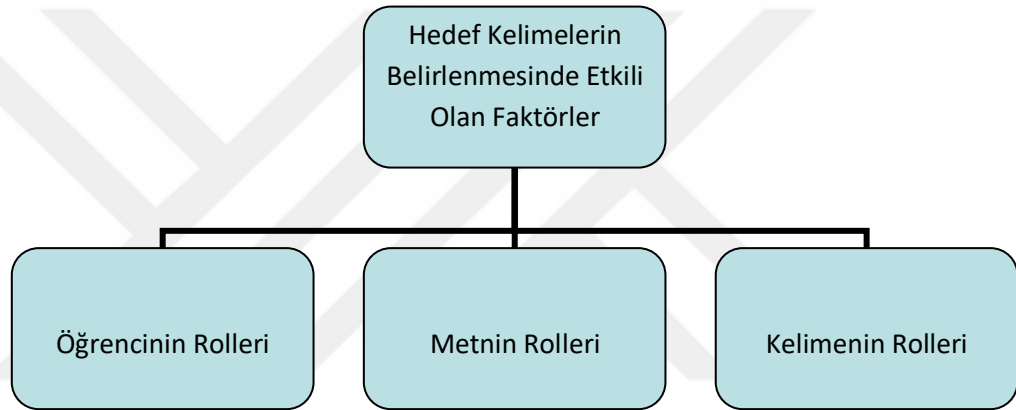
Kelime öğretiminin öğrenciye birçok faydası vardır. Öğrenciler doğru ve yerinde kelime öğretimiyle akademik başarılarının arttığını görmekteirler. Özbay (2009), kelime öğretiminin öğrenciye sağlayacağı yararları şöyle anlatır: “Okunulanları ve dinlenenleri anlamaya başlarlar, konuşma ve yazma etkinliklerinde sözcükleri anlamına uygun ve yerinde kullanırlar, sözcükleri doğru seslendirirler, kelimelerin eş ve zıt anlamlarını bilirler, sözcüklerin doğru yazımını bilirler”.

Türkçe öğretim programında da (MEB, 2019, s.8) Türk Millî Eğitiminin genel amaçları arasında yer alan “okuduğundan, dinlediğinden/ izlediğinden hareketle söz

varlığını zenginleştirme” maddesi kelime hazinesini geliştirmeye gereken önemi vurgulamıştır.

Tağa (2016), kelime öğretimini gerçekleştirmeden önce öğretilecek hedef kelimeleri belirlemeyi ve bu kelimelerin anlamlarının ne kadarını vermeyi belirlemeyi önemli bulmaktadır. Çünkü bu hususlara dikkat edilirse ancak kelime öğretimi aşamaları sağlıklı yürütülebilir.

Ayrıca Tağa (2016), hedef kelimelerin belirlenmesinde etkili olan faktörleri; öğrencinin, metnin ve kelimenin rolleri olmak üzere üç ana başlıkta incelemiştir. Bu başlıklara kelime öğretiminde dikkat edilmeli ve kullanılacak tekniklerde bu faktörler göz önünde bulundurulmalıdır.

Şekil 1. Hedef Kelimelerin Belirlenmesinde Etkili Olan Faktörler

Hedef kelimelerin seçiminde öğrencinin rolü başlığı altında dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Öğrencinin yaşadığı coğrafya, yaş, sosyo ekonomik durum bunlara örnek olarak verilebilir. Köyde yaşayan bir çocuk “kerpiç, römork, baraka, kısırak, şadırvan” gibi kelimeleri çok rahat bilirken, şehirde yaşayan öğrenci bu kelimelerin tamamını bilemeyebilir.

Metnin rolü başlığı altında ise bilgilendirici ve öyküleyici metinlerde geçen kelime bilgileri birbirinden farklı olmaktadır. Kelimelerin zorluk derecesi, mecazlı kullanımı, kullanım sıklığı bu farklılıklara örnek olabilir. Metinler seçilirken farklılıklar göz önüne alınabilir.

Hedef kelimelerin en önemli belirleyici rolü olan kelimenin rolüne değinilecek olursa kelimelerin sık kullanımını gibi ölçütlere bakılarak o kelime öğretilmeli mi ya da öğretilmemeli mi sorularına cevap aranmaktadır.

Aksan (2009), “Anadili ve yabancı dil öğretiminde, öğretilecek dilin en sık geçen, en gerekli sözcüklerin saptanması, bu öğretimden alınacak sonucun başarılı olup olmamasında rol oynamakta, öğrenen kişiye en gerekli sözcüklerin belirlenmesi konusunda, özellikle sıklık sayımlarına dayanan çalışmalar yapılmaktadır.” demiştir.

Güneş (2013)’e göre kelime öğrenme onu sadece öyle haliyle öğrenme değildir. O, kelimeleri anlam olarak sınıf ve kategorileriyle birlikte verilmesi gerektiğini söyler. Öğrencilere kelime öğretimi yaparken gruplama, karşılaştırma, ilişkilendirme gibi çalışmaların yapılmasını, isim, fiil gibi türlerin de bu çalışmalar esnasında verilmesini, sözcüklerin birbirine benzeyen ve birbirinden farklı olan yönlerinin de belirtilmesini ifade eder.

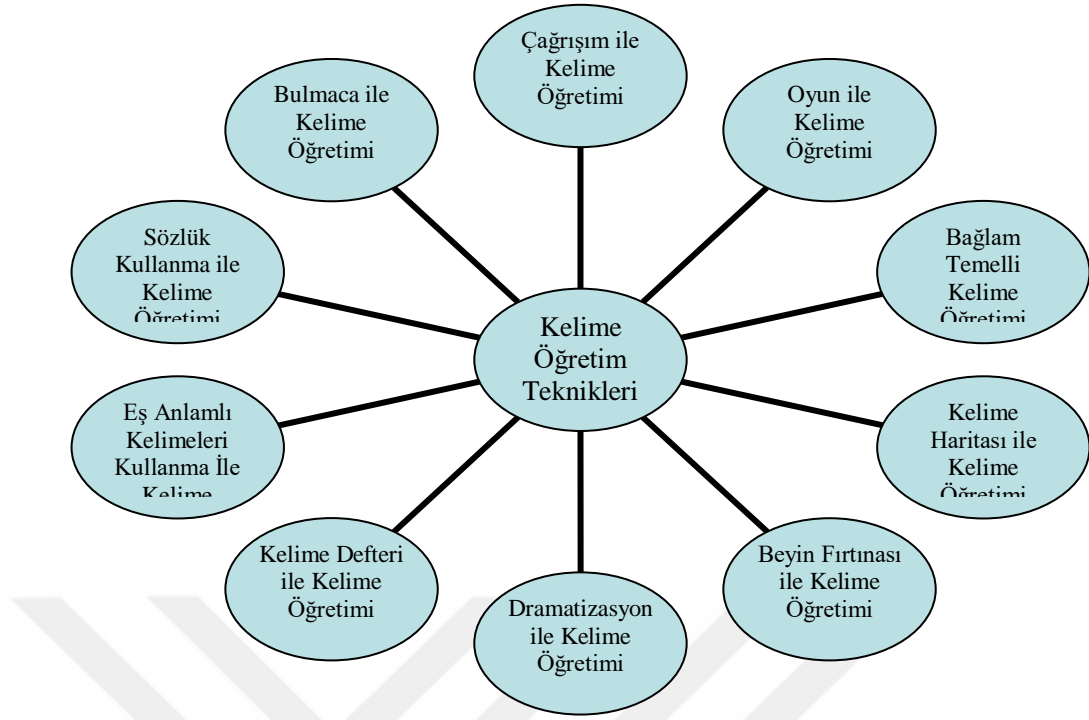
Kelime hazinesinin varlığına katkı sağlayan kelime öğretimi, kendi sahasında yapılan çalışmalarla ayrı bir önem kazanır. Kelime öğretiminde kullanılacak teknikler genellikle öğretmenler ve akademisyenler tarafından üretilen tekniklerdir. Teknikle kelime öğretmenin daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.4. Kelime Öğretim Teknikleri

Kelime öğretiminin en iyi şekilde gerçekleşebilmesi ve kelime hazinesinin varlığının zenginleşmesi için de kullanılan bazı kelime öğretim teknikleri vardır. Göçer (2009) de yapılan bu kelime öğretim çalışmalarının kelime dağarcığının geliştirilmesi için çok önemli olduğunu vurgulamıştır. İnce (2006), kelime dağarcığını genişletmenin aktif ve pasif kelimeleri sayıca artırarak bunları kişinin kelime hazinesinde kalıcı hale getirme olduğunu söyler.

Kelime hazinesinin zenginleşmesinde kullanılan birçok kelime öğretim teknikleri ve stratejileri yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur. Örneğin; Memiş (2019)’de yaptığı çalışmada kelime öğretim stratejilerini öğretme, açıklama, pekiştirme, beceri kazandırma, yönlendirme ve kontrol stratejileri şeklinde tanımlamıştır.

Bitir (2017), yaptığı araştırmasında ortak kullanılan kelime öğretim tekniklerini kısaca şöyle sıralamıştır:

Şekil 2. Ortak Kullanılan Kelime Öğretim Teknikleri

Uçar (2012), çalışmasında bunlara ek olarak şu tekniklerin de olduğunu vurgulamıştır: Dört kare stratejisi ile kelime öğretimi, anlam analizi ile kelime öğretimi, gözlem ile kelime öğretimi, ilişkilendirici yöntemle kelime öğretimi, kavram geliştirme ile kelime öğretimi, birleştirilmiş yöntemle kelime öğretimi, doğrudan yöntemle kelime öğretimi, eşleştirme ile kelime öğretimi, gruplandırma ile kelime öğretimi, metin yazma ile kelime öğretimi, kelime çalışması ile kelime öğretimi, olası cümleler ile kelime öğretimi, müzik ile kelime öğretimi, parmak ile kelime öğretimi, resimleme ile kelime öğretimi, sözlü açıklama ile kelime öğretimi, tekrar ile kelime öğretimi, ven şeması ile kelime öğretimi, birbirine yakın anlamlı kelimelerle zihinsel imaj ile kelime öğretimidir.

Güneş (2013), kelimeleri tanıma, kelimeleri öğrenme ve zihinsel sözlüğü geliştirmede kullanılan bazı tekniklerden bahsetmiştir. Bunlar:

- ❖ Yeni kelimeleri öğrenme
  - Anlam ipuçları
  - Ses-şekil ipuçları
  - Dil bilgisi ipuçları
  - Söz dizimi ipuçları

- Sözlüksel ipuçları
- ❖ Kelimelerin anlamını keşfetme
  - Bütünleştirme
  - İşlevsel kullanma
  - Tekrarlama
- ❖ Kelimelerin anlamını metinden bulma
  - Tanım-kavram şeması
  - Kelimenin örneklendirilmesi
  - Kesinleştirme basamakları
  - Olası cümleler
  - Kişisel sözlük
- ❖ Kavram haritası

Öğrencilere kelime öğretimi yaparken tek bir tane kelime öğretim tekniği kullanmak yanlış olabilir. Hem öğrenci seviyeleri için hem de öğrenilecek kelimelerin tamamı için aynı tekniği kullanmak başarı oranını olumsuz etkileyebilir. Çünkü öğrenciler arasında bireysel farklılıklar vardır. Örneğin; bir öğrenci daha önce deniz gördüğü için sahil kelimesini çok rahat zihninde canlandırır ve kullanılan kelime öğretim tekniğiyle kolayca öğrenebilir. Fakat bir başka öğrenci hayatında hiç deniz görmediyse; sahil kelimesini sözlükten de baksa, bağlam yoluyla da öğrense diğer öğrenci kadar kelime öğrenimi kalıcı hale gelemeyebilir. Bu yüzden bireysel farklılıklar kelime öğretiminde ve kullanılacak tekniklerde göz önünde bulundurulmalıdır. Yine aynı şekilde tüm kelimeler için aynı kelime öğretim tekniği kullanılmamalıdır. Çünkü bir kelimeyi oyun, bulmaca, beyin fırtınası, kelime defteri, anlam analizi ve daha birçok kelime öğretim tekniğiyle öğretseniz de resimli sözlük ile öğrettiğinizdeki kalıcılık kadar etkili olmaz. Çünkü resimli sözlükte kelimelerin görseli vardır. Bununla birlikte kelimenin cümle içinde kullanımı, var ise eş, zıt, eş sesli anlamları da verilir. Öğrenci görselle birlikte bu örnekleri de görüp, okuyup, içselleştirirse kelime öğrenimi diğer tekniklere göre daha kalıcı olabilir. Bazı soyut kelimeler vardır. Bunlar için de yine tek bir kelime öğretim tekniği kullanılmamalıdır.

Böyle kelimelerin öğretimi yapılırken de bağlam temelli, çağrışım yoluyla kelime öğretimi kullanılabilir.

Bu araştırmada, literatürde, sözlük kullanma olarak geçen tekniğin geliştirilmiş bir modeli kullanılacaktır: Resimli Sözlük Kullanma tekniği.

2.5. Resimli Sözlük Kullanma Tekniği

Türk dili ve tarihinin geçmişten bugüne gelişimi incelendiğinde sözlük konusunda yapılan en önemli çalışma hiç kuşkusuz Kaşgarlı Mahmut'un kaleme aldığı Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eseridir. Bu eser 1072-1074 yılları arasında yazılmış olup yazılış sebebi Araplara Türkçeyi öğretmek, Türkçenin de Arapça kadar zengin bir dil olduğunu ortaya koymaktır. Nitekim Kaşgarlı Mahmut bunu da başarmıştır (TDK).

Kaşgarlı Mahmut'un bıraktığı mirası en özenli ve en titiz şekilde korumak, alana bu anlamda katkıda bulunmak dil, tarih, eğitim araştırmacılarının en büyük görevlerinden biridir. Bu yüzden bu bölümde sözlükçülük alanında yapılan ve yeni bir araştırma olan resimli sözlük kullanma tekniğinden bahsedilecektir.

Sözlük kelime anlamı itibariyle “Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat” demektir (TDK, 2019). Uzun (2005)'a göre ise sözlükler “sözcükler hakkında bilgi veren koleksiyonlardır.” “Okuma anında çocuklar sözlük kullanmasalar bile, kelime hazinesini zenginleştirmede başvurulabilecek etkin kaynaklardan birisi de sözlüklerdir” (Akyol, 2009).

İlhan (2007)'de “Bir veya birden fazla dilin kelimelerinin bütünü veya bir bölümünü, genel amaçlı veya özel amaçlı olarak içeren, anlam, açıklama ve örnekleriyle ortaya koyan ve daha çok alfabetik olarak düzenlenmiş eserlerin genel adıdır” diyerek sözlüğün tanımını yapmıştır.

Resim ise “varlıkların, doğa görünüşlerinin kalem, fırça ve boya gibi araçlarla bez, kâğıt vb. üzerinde yapılan biçimi” (TDK, 2019) olarak tanımlanabilir. Resim hem iletişim hem de eğitim aracı olarak günümüzde okullarda çok fazla kullanılmaktadır. Öğretmenler akıllı tahtalarda, ders kitaplarında, etkinliklerde, çalışma yapraklarında resimlerden bol bol faydalanmaktadır.

İlköğretim özellikle 1 ve 3. sınıflar- öğrencileri için resimli sözlükler ise oldukça ilgi çekici ve albenilidir. Açıklanan kavramın yanında resminin ya da çiziminin yer alması öğrenci için zihinde kalmasını ve hatırlanmasını kolaylaştırır. İlköğretimde kullanılan sözlüklerdeki kelimelerin hepsinde kullanılmasa da bazılarında kelimenin görselinin kullanılması öğrenci için sözlüğü ilgi çekici hale getirecektir (Karadağ, 2011).

Tasarlanacak olan resimli sözlük ise bahsedilen özellikleri kapsayacak nitelikte olacaktır. Belirlenen kelimeler doğrultusunda görseller eklenerek varsa eş, zıt anlamları sözlükte belirtilecektir. Ayrıca belirlenen her kelime cümle içinde ve bağlam içinde kullanılarak öğrenme pekiştirilecektir.

Acat (2008), kelimenin karşılığı olan anlamın kişinin zihninde oluşmadıkça, bu kelimenin soyutluktan kurtarılamayacağını ifade eder. Bu yüzden açıklanan kavramın yanında resminin ya da çiziminin yer alması öğrenci için zihinde kalmasını ve hatırlanmasını kolaylaştırır.

Öz (2001)'e göre, sınıf ortamına giren yazılı ve görsel materyallerin sayısı arttıkça çocukların kelime hazineleri o oranda gelişip zenginleşir. Öğrencilerin ilköğretim kademesinde oldukları göz önüne alınmalı ve onların algılama ve psikolojik özelliklerine göre resimli Türkçe sözlükler hazırlanmalıdır (Göçer, 2001).

2.6. İlgili Araştırmalar

Çevik ve Tosunoğlu (2020), ilkokul ikinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini zenginleştirme üzerine deneysel bir çalışma yapmıştır. Kırıkkale ilinde seçtikleri bir okulda deney ve kontrol grubu oluşturmuşlardır. Deney grubuna görsel ve hikâyeler, kontrol grubunda ise geleneksel yöntemler kullanmışlardır. Yaptıkları araştırmanın sonucuna göre görsel ve hikâyelerin kullanıldığı gruptaki öğrenimin kontrol grubuna göre oldukça yüksek öğrenim yüzdesi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Suniasih, Ratminingsih ve Budasi (2020), yaptıkları çalışmada çok dilli tematik bir resimli sözlüğü geliştirmeyi amaçlamışlardır. Bunun için Bali'de öğrenim gören ilkokul beşinci sınıf öğrencileriyle çalışmışlardır. Elde ettikleri verilere göre öğrencilerin bilmedikleri kelimelerin anlamlarını sözlük yardımıyla kolaylıkla bulabileceklerini, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek için çok dilli tematik sözlüğü bir medya aracı olarak kullanabilecekleri sonucuna ulaşmışlardır.

Tanrıverdi (2019)'de yaptığı çalışmasında iş birlikli öğrenmenin ilkökul 2. sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerine ve Türkçe dersine yönelik etkisini incelemiştir. Çalışmasında iş birlikli öğrenme yönteminin öğrenci takımları başarı bölümleri tekniğini kullanmıştır. 20 adet öğrenci üzerinde yaptığı araştırmasında deney ve kontrol gruplarıyla çalışmasını sürdürmüştür. Elde ettiği verilere göre her iki gruptaki öğrencilerin kelime öğrenme başarısının arttığını fakat öğrenci takımları başarı bölümleri tekniğinin geleneksel yöntemle göre daha fazla kelime hazinesine katkıda bulunduğunu ifade etmiştir.

Kuşdemir (2019)'de yaptığı çalışmasında ilkökul öğrencilerinin kelime öğrenme motivasyonu ve okuduğunu anlama düzeylerini incelemiştir. Kırıkkale ilinde 350 dördüncü sınıf öğrencisiyle çalışmış ve kız öğrencilerin okuduğunu anlama puanlarının erkek öğrencilerin okuduğunu anlama puanlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca değişkenlerden biri olan sınıf mevcudu sayısı 15'in altında olan sınıflarda kelime öğrenme motivasyonunun orta, 30'un üzerinde olan sınıflarda ise yüksek olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca erkek sınıf öğretmeni olan sınıfların, kadın sınıf öğretmeni olan sınıflara göre kelime öğrenme motivasyonlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Duran ve Bitir (2018)' de yaptıkları çalışmada, bulmaca ile kelime öğretiminin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin kelime kazanımına katkısını araştırmışlardır. 60 ilkökul dördüncü sınıf öğrencisi ve deney grubundan 15 öğrenci ile çalışmıştır. Yapılan araştırmada, teknoloji ve bilim temasıyla ilgili on sözcüğün de içinde bulunduğu dört adet bulmaca kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, bulmaca ile kelime öğretiminin sözlükle kelime öğretime göre daha etkili bir teknik olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Çetinkaya, Öksüz ve Öztürk (2018), etkileşimli okumanın kelime hazinesi üzerindeki artırıcı etkisini çalışmışlardır. Yaptıkları araştırmada sosyo ekonomik durumu düşük 38 adet ilkökul dördüncü sınıf öğrencisinden 18 öğrenciyi kontrol grubuna, 20 öğrenciyi ise deney grubuna dâhil etmişlerdir. 9 adet hikâye küpleri kullanılarak ve 21 resimli çocuk kitabı okunarak toplanan verilerin ışığında öğrencilerden bu küplerde yer alan görselleri kullanarak bir hikâye kurgulamaları istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilere okunan resimli çocuk kitapları öğrencilerin kelime hazinesini artırmaktadır şeklinde sonuca ulaşmışlardır.

Memiş (2018), yaptığı çalışmasında kelime hazinesi, kelime bilgisinin kapsamı, kelime öğretimi, yabancı dillerde kelime öğretimi ve dolaylı öğretim üzerine kuramsal bilgilere ve bu konularla ilgili önerilere yer vermiştir.

Sabbah (2017), Suudi Arabistan'da ikinci dil olarak İngilizce kursuna giden 60 kız öğrenciyle çalışma yapmıştır. Öğrencileri iki gruba ayırmış ve ilk gruba anlamını bilmediği kelimeleri sözlükten bakarak bulmalarını, ikinci gruba da kelimelerin anlamlarını ortaya çıktıkları bağlamdan tahmin etmelerini istemiştir. Elde ettiği verilere göre ikinci grubun ilk gruba göre anlamlı düzeyde daha iyi performans gösterdiğini ifade etmiştir. Yani bağlam ile kelime öğretiminin normal sözlüklere bakarak kelime öğrenmeden daha iyi bir etki gösterdiğini yaptığı çalışmasında açıklamıştır.

Duran, Arı ve Bitir (2016)'da yaptıkları çalışmalarında oyun ile kelime öğretiminin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin kelime kazanımlarına etkisini araştırmışlardır. Uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 40 öğrenci araştırmanın çalışma grubu oluşturulmuştur. Hedef kelimeleri oyun ile öğretebilmek için iki oyun belirlemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre oyun ile kelime öğretiminin öğrencilerin kelime kazanımına katkı sağladığı sonucunu elde etmişlerdir.

Güney ve Aytan (2014)'de yaptıkları çalışmada konuşmaya dayalı ve oyunlaştırılmış bir kelime öğretimi etkinliği (tabu) oluşturmuşlardır. Seçkisiz örnekleme yoluyla belirlenen 102 ortaokul öğrencisiyle çalışmıştır. Araştırmanın verileri her kelime için belirlenen tabu kartlarıyla toplanmıştır. Yaptıkları çalışmanın öğrencilerin kelime hazinelerini geliştireceğini, bu etkinlikle kelime öğretiminin daha eğlenceli geçeceğini düşünmektedirler.

Yılmaz ve Doğan (2014)'de yaptıkları çalışmada öğrencilerin Türkçe ders kitaplarındaki anlamını bilmedikleri kelimeleri belirlemek amacıyla 312 öğrenci ile çalışmışlardır. Çalışmada, Türkçe ders kitaplarındaki anlamı bilinmeyen sözcükler belirlemişlerdir. Daha sonra Türkçe öğretmenleriyle ve kitabın yazarları ile görüşmüşlerdir. Elde edilen verilere göre; öğrencilerin anlamını sıkça bilmedikleri kelimelerle kelime çalışmalarında yer alan kelimeler arasında yaklaşık %39'luk bir uyum olduğunu, öğretmenlerin ders kitaplarındaki kelime çalışmalarını yetersiz bulduklarını, ders kitabı yazarlarının ise kelime çalışmalarını hazırlarken büyük oranda kendi kişisel ve mesleki deneyimlerinden hareket ettikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Sharif (2012), resimli sözlüklerin çocukların erken okuryazarlık ve dil gelişimine etkisini incelemiştir. Bunun için Bangladeş'te 33 ay ve 7 yaş arasındaki çocukları gözlemiştir. Elde ettiği verilere göre çocukların doğal merakından yararlanmak, onları soru sormaya teşvik etmek için resimli sözlüklerin kullanımının gerekli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca küçük yaştan itibaren resimli sözlük kullanımına başlanırsa beşli yaşlara geldiğinde yaşına uygun kitapları bağımsız olarak okuyabileceğini ifade etmiş ve resimli sözlük kullanımının en önemli etkisinin de bu olduğunu söylemiştir.

Arslan ve Gürdal (2011)'de oyun ve bulmaca etkinlikleriyle yabancılara Türkçe kelime öğretim yöntemlerini başlıklar halinde anlatmışlardır. Yabancıların Türkçeyi daha kalıcı, etkili ve hızlı bir şekilde öğrenebilmeleri adına 19 tane oyun ile 10 tane de bulmaca ile kelime öğretim etkinliklerini açıklamışlardır. Ortaya konulan bu çalışmadaki etkinliklerin kelime öğretimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Karadüz ve Yıldırım (2011)'de yaptıkları çalışmada öğretmenlerin Türkçe dersinde öğrencilerin kelime hazinelerini geliştirirken ne gibi uygulamaları kullandıklarını, hangi problemlerle karşı karşıya kaldıklarını araştırmışlardır. Bunun için Eskişehir'de 15 Türkçe öğretmeniyle çalışmışlardır. Elde ettikleri verilere göre öğretmenlerin tamamı, kelime öğretiminde sözlük kullanmayı gerekli görmüş, atasözleri ve deyimlerin öğretimi konusunda hepsi üzerinde durulması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bir tane öğretmenin dışında hepsi yabancı sözcükler yerine Türkçe sözcükleri kullanmayı yeğlemiştir. 11 tane öğretmen de kitabın dışında da etkinlikler yaptığını belirtmiştir.

Çıplak (2005), Uşak ilinde eğitim gören 5,8 ve 11. sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini belirlemeye yönelik çalışma yapmıştır. Bunun için toplam 90 öğrenciye 270 tane kompozisyon yazdırmıştır. 5. sınıfta öğrenim gören öğrenciler 6740, 8. sınıftakiler 9284 ve 11. sınıftakiler ise toplam 14440 adet kelime yazmıştır. Toplam kelime sayısı olarak kız öğrenciler, kelime çeşidi olarak ise erkek öğrenciler daha fazla kelime yazmıştır. Ayrıca beş ve sekizinci sınıflarda toplam kelime sayısı ve çeşidi bakımından sosyo ekonomik durumu düşük olan öğrenciler yüksek olan öğrencilere göre daha fazla yazmıştır.

Wood, Pressley, Turnure ve Walton (1987) yaptıkları çalışmada okul öncesi çağındaki çocuklara öğrenmeleri için dört resim-sözlükte tanımlar sunmuşlardır.

Çocukların gösterilen resim-sözlükteki tanımları hatırlayıp hatırlayamayacaklarını öğrenmek için ayrı ayrı hem ayrıntı vermişler daha sonra sorular sorarak çocukları sorgulama yapmaya yönlendirmişlerdir. Elde ettikleri bulgular ışığında hem ayrıntılı resimlerin hem de sordukları soruların çocukların tanımlarda sağlanan bilgileri daha kapsamlı bir şekilde ele aldıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Stahl ve Fairbanks (1986)'da yaptığı araştırmada kelime öğretiminin kelimelerin anlamlarının öğrenilmesi ve anlaşılması üzerindeki etkileri ile ilgili çalışmaların bir meta-analizini ortaya koymuşlardır. Çalışmada öne çıkan iki önemli araştırma sorusu vardır. Birincisi; kelime dağarcığının öğrencilerin metin anlayışı üzerinde etkisi var mı? İkincisi hangi kelime öğretimi en etkilidir? Elde ettikleri verilere göre en etkili kelime öğretme yöntemlerinin programlarında hem tanımlayıcı hem de bağlamsal bilgileri içerdiği, öğrencileri daha derin işlemeye dâhil ettiği ve öğrencilere öğrenilecek kelimelere bir veya ikiden fazla maruz kalma sağladığı öne sürülmüştür. Ayrıca, anımsatıcı anahtar kelime yönteminin tanımların hatırlanması ve cümle anlama üzerinde güvenilir etkileri olduğu bulunmuştur.

Beck vd. (1982)'de uzun süreli kelime öğretiminin sözcüksel erişim ve okuduğunu anlama üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Bunun için ilkokul dördüncü sınıfta öğrenim gören 27 öğrenciye beş aylık süre boyunca 104 kelime öğretmişlerdir. Çalışma sonunda hem öğretilen kelimelerin anlamlarını öğrenmeyi ve hem de daha iyi kavramayı yansıtıcı görevlerde daha verimli bir şekilde işleyebilmeyi kanıtlamışlardır.

İlgili araştırmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların genellikle ilkokul öğrencileri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırmaların amacı ise büyük çoğunlukla kelime öğretimi ve kelime hazinesinin mevcut durumunu ortaya koymak şeklindedir. Resimli sözlük tekniği kullanılarak yapılan bir çalışmaya yurt içinde rastlanılmamıştır. Yurt dışında ise resimli sözlük tekniği genellikle okul öncesi düzeyde kullanılmıştır.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama aracı ile aracın uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, resimli sözlük kullanımının ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin kelime kazanımlarına katkısının olup olmadığını belirlemek amacıyla karma yöntem modeli kullanılmıştır. Araştırmanın deseni “iç içe desen” olarak belirlenmiştir. Karma yöntem, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin ve paradigmalarının bir araya getirilerek tek bir çalışmada birleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir (Creswell, 2008; Creswell & Plano Clark, 2007). İç içe desen ise, araştırmacının nicel ve nitel araştırmalar ekseninde, verilerini derleyip topladığı ve bunları analiz ettiği karma yöntem desen çeşididir (Caracelli & Greene, 1997; Greene, 2007).

İç içe desenler, geleneksel nitel ve nicel desen uygulamalarını daha iyi bir hale getirmek için ve araştırmacının farklı veri türleri kullanacağı durumlarda farklı soruları olması durumunda kullanılır. Bu noktada araştırmacılar hangi işlemleri kullanacağını ve iç içe geçme halinde ortaya çıkabilecek sorunlar ile nasıl baş edeceğine karar vermesi gereklidir (Creswell & Plano Clark, 2015).

İç içe desende genellikle nitel veriler nicel verilerin içine gömülü şekildedir (Dede ve Demir, 2015). Bu araştırmada, araştırmacının nicel verilerini toplarken uygulama esnasında nitel verileri de gözlem yaparak araştırmacı günlüğüne işlemesi ve sözlüklerin nicel verileri araştırılırken aynı zamanda nitel verilerini de kaydetmesi sebebiyle iç içe desen kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Uşak il merkezindeki ilkokullarında öğrenim gören dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örneklem seçim tekniği ile belirlenmiştir. Katılımcıların 23’ü erkek, 13’ü kız öğrenci olmak üzere toplam 36 öğrenci ile çalışılmıştır. Sınıfın genel sosyo-ekonomik düzeyi yüksektir. Öğrencilerin

geneli okul dışında kurslara katılmakta, en az bir sosyal faaliyetle uğraşmakta ve BİLSEM'e giden 2 öğrenci bulunmaktadır. Okul şehir merkezinde olup okulun maddi imkânları üst düzeydedir. Her öğrencinin kendine ait dolabı, sınıf içinde akıllı tahta ve kitap okuyabilecekleri kütüphane köşesi bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla, “kelime tanıma çalışma kâğıdı”, “ön test-son test çalışma kâğıdı”, “yarı yapılandırılmış görüşme formu”, “gözlem formu”, “yayınlanmış dört farklı resimli sözlük”, “araştırmacı tarafından geliştirilen resimli sözlük modeli ve kelime kazanımı etkinliği (çalışma kâğıdı)”, “okuma metinleri” kullanılmıştır.

Veri toplama araçlarının ilki, kelime tanıma çalışma kâğıdıdır. Bu çalışma kâğıdının geliştirilmesi aşamasında alan uzmanlarından, katılımcıların ön test bilgilerini ölçebilmesi açısından yeterli olduğuna dair görüş alınmıştır. Kelime tanıma çalışma kâğıdında başlangıçta 38 adet kelime vardır. Öğrencilere bu form uygulandıktan sonra öğrencilerin anlamını doğru bildiği kelimeler çıkarılarak kelime sayısı 25 adet olarak belirlenmiştir. Böylece ön test son halini 25 adet kelime ile almıştır (*Ek-2*).

İkinci veri toplama aracı ise çalışma ön test-son test çalışma kâğıdıdır. (*Ek-2*). Bu iki çalışma kâğıdı birbirinin aynısıdır.

Üçüncü veri toplama aracı, öğretmen ve öğrencilerin, geliştirilen resimli sözlük ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla, yarı yapılandırılmış görüşme formudur (*Ek 3*). Bu formda öğrencilere yöneltilen sorular şunlardır:

- Resimli sözlük uygulamaları ile ilgili neler düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
- Mevcut sözlüklerle, resimli sözlükleri karşılaştırmız. Hangisi ile kelimenin anlamını öğrenmek
  - a) daha keyifli b) daha etkili c) daha zor?
- Sizce resimli sözlüklerin faydaları nelerdir? Açıklayınız.

- Resimli sözlük uygulaması sırasında zorlandığımız oldu mu? Açıklayınız.
- Resimli sözlüklerde kelimenin yanında kelime ile ilişkili bir görsel verilmesi ile ilgili neler söylemek istersiniz?
- Resimli sözlüklerde kelimenin görseli ve anlamı arasında ilişki kurma ile ilgili neler söylemek istersiniz?
- Resimli sözlüklerde kelimenin eş, zıt, sesteşlerinin verilmesi ile ilgili neler söylemek istersiniz?
- Resimli sözlüklerde kelimenin paragraf içinde kullanılması ile ilgili neler söylemek istersiniz?
  - a) faydalı mı b) gereksiz mi c) anlama ulaşmayı zorlaştırıyor mu/ kolaylaştırıyor mu?
- Uygulamalara yönelik genel olarak neler söylemek istersiniz?
  - a) resimli sözlüğün ilgi çekiciliği b) resimli sözlükteki kelimelerin anlamını bulmaya yönelik isteklilik c) zorluklar
- İlkokul sözlüklerinin tamamının resimli sözlük olmasını ister misiniz? Açıklayınız.
- Ekleme istedikleriniz.

Bir diğer veri toplama aracı da çalışmanın beşinci alt problemi için oluşturulan gözlem formudur (*Ek 4*). Gözlem formu düzenlenirken resimli sözlükten faydalanmaya yönelik ve uygulamaya dönük genel gözlemler olmak üzere iki ana başlık belirlenmiştir.

- Resimli sözlükten faydalanmaya yönelik genel gözlemler başlığı,
  - Kelimenin görselinden faydalanma ile ilgili gözlemler
  - Kelimenin görseli ile sözlükteki anlamı eşleştirme ile ilgili gözlemler
  - Kelimenin eş ve zıt anlamlarından (varsa sesteş kelimedenden) faydalanma ile ilgili gözlemler
  - Kelimenin içinde bulunduğu paragraftan yararlanma ile ilgili gözlemler şeklinde düzenlenmiştir.

- Uygulamaya dönük genel gözlemler başlığı ise;

-Öğrencinin uygulama ile ilgili istekliliği

-Uygulamanın zorluk durumu ile ilgili gözlemler

-Öğrenci ile öğretmen arasında resimli sözlük ile ilgili bir iletişim söz konusu mu? Öğrenci ile öğretmen aralarında resimli sözlük ile ilgili neler konuşuyorlar?

-Öğrenciler kendi aralarında resimli sözlük ile ilgili neler konuşuyorlar? Ne tür davranışlarda bulunuyorlar?

- Resimli sözlükten kelimenin anlamını bulma faaliyeti nasıl başlıyor? - Nasıl bitiriliyor? olarak düzenlenmiştir.

Veri toplama araçlarından bir diğeri yayınlanmış olan dört farklı resimli sözlüktür. Resimli sözlüklerin dördü de renkli baskıdır. İncelenen birinci resimli sözlük 416 sayfadan oluşmakta; 1512 kelime ve 1512 resim içermektedir. Her kelimenin tanımı yapılmış olup altında da bir adet örnek cümle yer almaktadır. Örnek cümlede tanımı yapılan kelime vurgulanması açısından kırmızı renktedir. İkinci resimli sözlük 368 sayfadan oluşmakta; 1904 kelime ve 1319 resim içermektedir. Kapak kısmında ilköğretim düzeyinde olduğu bilgisi yer almaktadır. Üçüncü resimli sözlük ilköğretim düzeyinde olup 311 sayfadır. 1512 kelime ve 1512 resim içeren sözlükte örnek cümleler yer almaktadır. Dördüncü resimli sözlük 400 sayfadan oluşmaktadır. İlköğretim düzeyinde olduğu bilgisi kapak kısmında yer almaktadır. 7567 kelime ve 1340 resim içermektedir.

Diğer veri toplama aracı da araştırmacının geliştirdiği resimli sözlüktür (*Ek 5*). Sözlük 25 adet kelimedenden oluşmakta ve ilköğretim dördüncü sınıf düzeyindedir. Her kelimenin tanımı yapılmış olup her tanım için ayrı örnek cümleler yer almaktadır. Örnek cümleler oluşturulurken öğrencinin yaşadığı çevre, öğrenci şeması, yaş ve okul düzeyi dikkate alınmıştır. Kelimelerin var ise eş, zıt, sesteş anlamları sözlüğe eklenmiştir. Ayrıca her kelimenin görseli anlamına uygun şekilde düzenlenmiş, cümleler de bu yönde oluşturulmuştur. Görseller matlıktan uzak, canlı renklerde ve öğrencinin dikkatini çekecek şekildedir.

Son veri toplama aracı da araştırmacı tarafından uyarlanarak yazılan okuma metinleridir. Bu metinler alanda küçürek hikâye şeklinde de ifade edilmektedir (*Ek 6*).

3.4. Veri toplama süreci

Veri toplama sürecinin ilk aşaması için Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ile Uşak İl Millî Eğitim Müdürlüğü arasında yazışma yapılarak araştırma izni alınmıştır (*Ek 1*). Daha sonra çalışmanın yürütüleceği Uşak il merkezindeki bir ilkokulunda dördüncü sınıflardan, okul idaresinin ve zümre öğretmenlerinin ortak görüşü bir sınıf belirlenmiştir.

Daha sonra öğrencilere resimli sözlük ile kelime öğretimi yöntemi uygulanarak öğretilecek hedef kelimeler belirlenmiştir. Ardından hedef kelimelerin de içinde bulunduğu metinler tasarlanmıştır. Metinler tasarlanırken öğrencilerin yaş düzeyi, hazırbulunuşlukları, buldukları çevre, sosyokültürel düzeyleri dikkate alınmıştır. Araştırmacı tarafından yazılan bu metinler küçürek hikâye şeklinde de ifade edilebilir. Hedef kelimeler ve metinler hazırlandıktan sonra hedeflenen kelime listesi 38 kelime iken; öğrencilerin anlamını bildiği kelimeleri araştırmacının ve alan uzmanlarının listeden çıkarması sonucu 25 olarak belirlenmiştir. Bu kelimeler şunlardır: “baskül, artezyen, kerpiç, fanila, abajur, kısarak, maşrapa, abide, tuval, zıpkın, pandomim, baraka, fûme, iletki, şilte, şadırvan, kozmonot, veranda, etajer, raptiye, oba, atom, römork, amut, piramit”.

Daha sonra öğrencilere çalışmanın amacı hakkında bilgiler verilmiş, resimli sözlük ile kelime öğretimi uygulaması detaylıca açıklanmıştır. Öğrencilere ilk olarak 25 kelime içeren ön test yaptırılmıştır. Öğrencilerin verilen yirmi beş kelimeyi cümle içinde doğru bir şekilde kullanması istenmiş ve (Bitir, 2017)’nin tezinden alınmış olan üçlü likert form ile ön test sonuçları alınmıştır. Her bir kelime için kurulan cümlenin not karşılığı; yanlış (0), kısmen doğru (1) ve doğru (2) olarak belirlenmiştir. Ön testten en yüksek 50, en düşük 0 (sıfır) puan alınabilmektedir. Bu puanların yüzlük karşılığı $[(\text{Alınan Puan} / \text{Alınabilecek En Yüksek Puan}) \times 100]$ formülü ile hesaplanmıştır. Örneğin; 25 adet kelimedenden 10 tanesini bilen bir öğrencinin alacağı puan 40’tır.

Ön test uygulandıktan sonra öğrencilere resimli sözlük ile kelime öğretimi yöntemi uygulama aşamasına geçilmiştir. İlk olarak hazırlanan metinler öğrencilere dağıtılmıştır. Her öğrencinin dağıtılan metni iki kere sessiz okuması ve metni okuduktan sonra bilmediği kelimelerin altını çizmeleri istenmiştir. Ayrıca sessiz okuma için sınıf uygun hale getirilmiştir. Çünkü sessiz okuma öğrencinin zihin ve göz ikilisiyle yapılmaktadır, sesli ifade olmadığından dolayı yalnızca göz okuması şeklinde

olmaktadır (Çelik, 2006). Bundan dolayı görme organı olan gözün ve algıladığı zihnin önemi büyüktür. Araştırmacı tarafından geliştirilen resimli sözlükteki görseller ilk aşama olan sessiz okuma sayesinde daha anlaşılır olmuştur. Daha sonra araştırmacı hazırlamış olduğu resimli sözlüğü öğrencilere dağıtmış ve öğrencilerin anlamını bilemedikleri kelimeleri resimli sözlükten bulmaları istenmiştir.

Öğrenciler resimli sözlükten kelimenin anlamını, varsa eş, zıt, eş sesli anlamlarını okumuş; ayrıca kelimenin görseline bakarak da öğrenmeyi pekiştirmiştir. Sonra bu kelimeyi cümle içinde kullanmaları istenmiştir.

Resimli sözlük kullanımı uygulamasından sonra öğrencilere son test yapılmıştır. Son test, ön testin aynısıdır. Burada amaç yapılan uygulamanın öğrenmeyi etkileyip etkilemediğinin kontrolüdür.

Son testten 21 gün sonra yapılması gereken aşama kalıcılık testinin yapılması aşamasıdır. Ancak ülkemizde ve dünyamızda yaşanan COVID-19 pandemisi sebebiyle kalıcılık testi yapılamamıştır.

Son olarak öğrenciler ile araştırmacı tarafından geliştirilen resimli sözlük ile ilgili yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış ve veriler toplanmıştır. Görüşme esnasında öğrencilere görüşme formunun içeriği hakkında gerekli açıklamalar yapılmış ve formu içtenlikle doldurmaları istenmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından veri toplama sürecinde araştırma süresince önceden belirlenmiş gözlem ölçütleri dikkate alınarak uygulama gözlenmiştir.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliliği için yapılan çalışmalar;

Uygulama Öncesi Pilot Uygulama: Uygulama öncesinde Uşak ilinde merkez bir okulda 28 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisiyle pilot uygulama yapılmıştır. Yapılan uygulamada öğrencilere cümle içerisinde kullanmaları için kelimeler verilmiş ve bu kelimeler ile ilgili sorulan sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Toplanan veriler iki sınıf öğretmeni tarafından incelenmiştir. Bu uygulama ile öğrencilerin aldıkları puanlar, verdikleri cevaplar ve harcadıkları zaman gibi konularda gözlem yapılmış ve ön bilgi oluşturulmuştur. Daha sonra yapılan uygulamada bu ön bilgiler ışığında planlama yapılmıştır.

Uzmanlardan Görüş Alma: Araştırmada kullanılan veri toplama araçları araştırmacı tarafından geliştirildiği için araştırmanın titiz ve planlı işleyebilmesi adına ikisi Türkçe eğitimi alanında çalışan akademisyen ve üçü sınıf öğretmeninden oluşan uzmanlardan görüş alınmıştır. Ayrıca araştırmanın ön test ve son test sonuçlarını üç farklı sınıf öğretmeni değerlendirmeye almıştır. Uygulama alana hâkim bir akademisyen ile üç yıllık tecrübeye sahip bir sınıf öğretmeniyle birlikte yürütülmüştür. Yapılan araştırmada uzman katılımına ve araştırmacıların çeşitliliğine büyük ölçüde dikkat edilmiştir.

Katılımcılardan Alıntı: Üçüncü alt problem için araştırmacının hazırladığı görüşme formu öğrenciler tarafından cevaplanmıştır. Güvenirlik açısından katılımcıların düşüncelerine müdahale edilmemesine ve görüşlerini açık bir dille ifade etmelerine önem verilmiştir.

3.6. Veri Analizi

Araştırmanın birinci, üçüncü, dördüncü alt problemi için betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analizin aşamaları şunlardır: çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizinde ise veriler öncelikli olarak kodlanır, daha sonra birbirleriyle ilişkili olan kodlarla temalar oluşturularak düzenlenir ve bulgular tanımlanarak yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın ikinci alt problemi bağımlı gruplar t-testi ile analiz edilmiştir.

Birinci alt problem için dört farklı resimli sözlük incelenmiş ve bu konuda veriler betimsel analiz yoluyla elde edilmiştir. Yapılan betimsel analizde sözlüklerin resimleri öğrenciye görelilik, kelimenin tam karşılığını ifade edip etmemesi, her kelimenin karşısında resim bulunup bulunmaması gibi konular bakımından araştırmacı tarafından incelenmiştir.

İkinci alt probleme yönelik veriler bağımlı gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Ön test ve son test için üç sınıf öğretmeni değerlendirme yapmış ve bu değerlendirmelerin ortalamaları alınmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve bu aşamada öğrenci isimleri Ö1 (Öğrenci 1), Ö2 (Öğrenci 2)... şeklinde kodlanmıştır. Öğrencilerin söylemleri kategorize edilerek doğrudan alıntılar ile sunulmuştur.

Araştırmanın dördüncü alt problemi için veriler araştırmacı günlüğü ve öğrencilerin ifadelerinde rastlanılan ortak durumlar dikkate alınarak toplanmış ve bu gözlemler araştırmacının günlüğü ile desteklenmiştir. Ayrıca öğrencilerin ifadeleri doğrudan alıntı ile sunulmuştur.

4.BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yönelik bulgulara ve bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi olan “*Türkiye’de yayınlanmakta olan mevcut resimli sözlükler nasıldır?*” sorusuna ilişkin bulgular aşağıdaki gibi sunulmuştur.

Araştırmacı bu çalışma için yayınlanmakta olan mevcut resimli sözlükleri incelemiş ve yapılan çalışmanın etikliği barındırması açısından sözlükleri; S1, S2, S3, S4 şeklinde kodlamıştır.

İncelenen sözlükler ilkökul düzeyinde olması sebebiyle resimlidir. Öğrencilerin görsel hafızalarının etkililiğini artırmak ve öğrenmenin kalıcılığını sağlaması bakımından resimli sözlükler, normal sözlüklere göre daha fazla tercih edilmektedir. Araştırmacı resimli sözlükleri, resim, sayfa kalitesi, punto, yazı ve zemin rengi, öğrenciye göreliği, resim boyutu bakımından incelemiştir. Ancak mevcut sözlükler incelendiğinde kelime ve görsel sayılarının ilişkisi, görsellerin yanlış tercih edilmesi gibi durumlar da ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu ilişki Tablo-1 şeklinde sunulmuştur.

Tablo 1. Mevcut resimli sözlüklerin kelime, resim ve yanlış manaya gelen resim sayısı

Resimli Sözlükler	Kelime Sayısı	Resim Sayısı	Yanlış Manaya Gelen Resim Sayısı
S1	1512	1512	128
S2	7567	1340	17
S3	1904	1319	35
S4	1512	1512	134

Tablo incelendiğinde dört ayrı sözlüğün farklı sayılarda kelimeler ve görseller içerdiği görülmektedir. Örneğin; S1’de 1512 kelime ve 1512 resim varken S2’de 7567 kelime ve 1340 resim vardır. İçerdikleri kelime ve resim sayılarını birbirine oranlanırsa ortaya çıkan sonuç herhangi bir algoritmanın olmadığını göstermektedir. Bir kural ve kaidenin olmadığını, neye göre resim konulması gerektiğinin ya da neye göre bir sözlüğün kaç kelime içermesi gerektiğinin cevabı alınmamaktadır.

Bir diğer yandan sözlüklerin içerdikleri resimlerde yanlış manaya gelen resimler kullanılmıştır. Örneğin; akaryakıt kelimesinin resminde bir asker ve askeri araç vardır. Şart kelimesinde bisiklet resmi, üniversite kelimesinde küçük bir çocuk resmi, gamze kelimesinde gamzesi olmayan bir çocuk resmi, bacak kelimesinde kahverengi bir sandalye resmi, defa kelimesinde düşünen bir çocuk resmi, hafif kelimesinde kuzu resmi, çarşamba kelimesinde üzerinde okul forması olan öğrenci resmi, yürek kelimesinde bebek resmi bulunmaktadır. Ayrıca bir kelime birden fazla resimde kullanılmıştır. Örneğin; çehreyi anlatan resim aynı zamanda aptal kelimesinde; anneyi anlatan resim dadı ve bakıcı kelimelerinde, ölçmek kelimesini anlatan resim abartmak kelimesinde de kullanılmıştır. Kavram karmaşasına ilkökul dördüncü sınıfta çok müsait olan öğrenciler burada yanılgıya düşebilir, örneğin her ölçmek kelimesini anlatan resimleri gördüğünde abartmak kelimesi de aklına gelebilir ya da bir çehre veya yüz resmi gördüğünde aklına aptal kelimesi gelebilir ki bu da öğrencinin eğitim hayatını olumsuz etkileyebilir.

Sözlükler incelendiğinde bazı sözlüklerin kâğıt, resim ve baskı kalitelerinin düşük olduğu görülmektedir. Özellikle her kelimenin karşısına bir resim koyma çabasına giren sözlüklerde bu durum daha fazla olmaktadır. Çünkü her kelime için bir resim koyulunca resmin boyutu küçük olurken, baskı kalitesi de buna bağlı olarak düşmektedir. Ayrıca bazı kelimelerin öğrencilerin yaş, okul düzeyine ve şemalarına aykırı olduğu görülmektedir. Örneğin; ayartmak, büyü, büyücü, cin gibi kelimeler...

İncelenen sözlüklerde dikkat edilen bir diğer husus da yazı ve zemin renginin öğrenciye uygun olup olmadığı konusudur. Dört ayrı sözlükte de zemin beyaz, tanımı yapılacak kelime genelde kırmızı renkte, tanım cümlesi ve örnek cümleler de siyah renktedir. Öğrencinin sözlüğe baktığında zemin ve yazı ilişkisi bakımından herhangi bir göz yorgunluğu hissedeceği düşünülmemektedir. Fakat yazıların puntosu incelendiğinde S1, S2 ve S3’te tanımı yapılacak kelimenin ilk harfi büyük sonraki tüm

harfleri küçük iken; S4'te bütün harfleri büyüktür. Bu da hem sözlükte alan kaplayarak koyulacak resmin boyutunda hem de öğrencinin kelimeyi hatırlama gücünde olumsuz bir etki bırakmaktadır. Güneş (2012), yaptığı araştırmasında küçük harflerin büyük harflere göre daha çabuk tanınıp anlaşıldığını, küçük harfle yazılan metinlerin büyük harfle yazılan metinlere göre daha hızlı okunduğunu ve en önemlisi küçük harflerin görsel tanıma açısından fark edilme düzeyini artırdığını ifade etmiştir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “*Geliştirilen resimli sözlük modelinin ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin kelime kazanımına katkısı nasıldır?*” sorusuna ilişkin bulgular aşağıdaki gibi sunulmuştur:

Tablo 2. Çalışma grubunun ön test ve son teste ait bağımlı gruplar t testi sonuçları

Uygulama	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	P
Ön test	36	7,18	5,09	8,39	-23,18	,000
Son test	36	39,61	9,36			

Tablo 2’deki verilere göre, dördüncü sınıf öğrencilerinin ön test ve son testten aldıkları puanlara göre, kelime kazanımları puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($t = -23,18$, $P < 0,5$). Öğrencilerin uygulama sonrası puanları ($\bar{X} = 39,61$), uygulama öncesi puanlarına ($\bar{X} = 7,18$) göre oldukça yüksektir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “*Geliştirilen resimli sözlükle ilgili öğrenci görüşleri nasıldır?*” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Öğrencilere bu alt problemin cevabını alabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sorular sorulmuş ve öğrencilerden alınan yanıtlarla öğrencilerin resimli sözlüğü beğendikleri, daha keyifli ve eğlenceli buldukları, kelimeye öğrenmeye daha

fazla katkısının olduğu, resimlerin Türkçe dersinde cümle kurmaya daha çok yardım ettiği, zor kelimelerin bile kolayca öğrenilebileceği tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu tespitler öğrencilerin ifadeleri ile birlikte yer almaktadır.

Tablo 3. İlkokul Dördüncü sınıf Öğrencilerinin Resimli Sözlük Kullanımının Kelime Kazanımına Katkısı ile İlgili Görüşleri

	n/f	Örnek Cümle
Keyifli, İlgil Çekici ve Eğlenceli Bulma	34/%94,4	<p>Ö8: Resimli sözlüklerdeki görsellerle öğrenmek çok eğlenceli.</p> <p>Ö13: Çok beğendim, öğrenirken keyif aldım.</p> <p>Ö25: Bu uygulamayı çok ilgi çekici buldum. Çünkü benim görsel hafızam daha kuvvetlidir. Gördüğümü unutmam. Resimli sözlükle öğrenirken çok keyif aldım.</p>
Normal Sözlüklere Göre Daha Kalıcı Öğrenme	32/%88,8	<p>Ö2: Normal sözlük çok sıkıcı. İçini açıp bakmak içimden bile gelmiyor. Ama renkli ve resimli sözlükler ile kelime öğrendiğimde aklımda daha çok kalıyor.</p> <p>Ö16: Normal sözlükler bana daha zor ve karışık geliyor, çünkü içini açıp harf sırasına göre bakıyorsun ama resimli sözlükte resimlere bakarak bile bulmak çok güzel ve aklımda daha çok kalıyor, o kelimeyi unutmuyorum.</p> <p>Ö22: Ben renkli ve resimli şeyleri çok severim. Sevdiğim için de daha içten öğrenirim. Böylece kelimeleri kolay</p>

		kolay unutmam.
Resimli Sözlüklerde Örnek Cümleye Yer Verilmesi	35/%97,2	<p>Ö1: Bazen kelimeler cümle içinde hangi anlamda kullanılmalı pek bilemiyordum. Örnek cümleler sayesinde artık ben de zorlanmadan cümle kurabiliyorum.</p> <p>Ö19: Örnek cümleler verdiğiniz resimlerle birlikte bize yeni cümle kurarken yardımcı oluyor.</p> <p>Ö27: Örnek cümle ile kendi cümlemi karşılaştırıp kelimeyi daha kalıcı hale getirebiliyorum.</p>
Resimli Sözlüklerde Kelimelerin Eş, Zıt, Sesteş Anlamlarının Verilmesi	35/%97,2	<p>Ö9: Her kelimedede olmasa da bazı kelimelerin eş ve sesteş anlamları vardı. Bunların olması benim çok hoşuma gitti. Çünkü günlük hayatta büyüklerimiz bazen eş anlamlılarını kullanabiliyor. Artık büyüklerin söylemek istediklerini de anlayabiliyorum.</p> <p>Ö20: Türkçe dersinde eş, zıt ve sesteş konularını çok karıştırırdım. Resimli sözlük sayesinde bir kelimenin görseli aklıma geliyor böylece hemen eş, zıt ya da sesteş anlamlısını kolaylıkla bulabiliyorum.</p>

<p>İlkokul Sözlüklerinin Tamamının Resimli Sözlük Olması</p>	<p>36/% 100</p>	<p>Ö4: Ben resimli sözlüğü gördükten sonra artık normal sözlük kullanamam. Bence tüm çocuklar resimli sözlük kullanmalı.</p> <p>Ö32: Normal sözlükler yerine resimli sözlük tercih edilmeli. Tüm ilkokullar bunu kullanmalı. Çünkü öğrenme daha kolay.</p> <p>Ö10: Resimli sözlükleri çoğaltıp tüm ilkokullara dağıtın bence, biz bilmediğimiz birçok kelimeyi bu sayede öğrendik.</p>
---	-----------------	---

Tablo 3’ incelendiğinde, geliştirilen resimli sözlükle ilgili öğrenci görüşlerinin beş kategoride toplandığı görülmektedir: “Keyifli, İlgi Çekici ve Eğlenceli Bulma”, “Normal Sözlüklere Göre Daha Kalıcı Öğrenme”, “Resimli Sözlüklerde Örnek Cümleye Yer Verilmesi”, “Resimli Sözlüklerde Kelimelerin Eş, Zıt, Sesteş Anlamlarının Verilmesi”, “İlkokul Sözlüklerinin Tamamının Resimli Sözlük Olması”.

Birinci kategori olan, “Keyifli, İlgi Çekici ve Eğlenceli Bulma (34/%94,4)” kategorisi ile ilgili olarak öğrencilerden bazıları şunları ifade etmişlerdir: “*Resimli sözlüklerdeki görsellerle öğrenmek çok eğlenceli. (Ö8)*”. “*Çok beğendim, öğrenirken keyif aldım. (Ö13)*”

İkinci kategori olan “Normal Sözlüklere Göre Daha Kalıcı Öğrenme (32/%88,8)” kategorisi ile ilgili olarak öğrencilerden bazıları şunları ifade etmişlerdir: “*Normal sözlükler bana daha zor ve karışık geliyor, çünkü içini açıp harf sırasına göre bakıyorsun ama resimli sözlükte resimlere bakarak bile bulmak çok güzel ve aklımda daha çok kalıyor, o kelimeyi unutmuyorum. (Ö16)*”

Ben renkli ve resimli şeyleri çok severim. Sevdiğim için de daha içten öğrenirim. Böylece kelimeleri kolay kolay unutmam. (Ö22)”

Üçüncü kategori olan, “Resimli Sözlüklerde Örnek Cümleye Yer Verilmesi (35/%97,2)”, kategorisi ile ilgili olarak öğrencilerden bazıları şunları ifade etmişlerdir: *“Bazen kelimeler cümle içinde hangi anlamda kullanılmalı pek bilemiyordum. Örnek cümleler sayesinde artık ben de zorlanmadan cümle kurabiliyorum. (Ö1)”. “Örnek cümleler verdiğiniz resimlerle birlikte bize yeni cümle kurarken yardımcı oluyor. (Ö19)”*

Dördüncü kategori olan, “Resimli Sözlüklerde Kelimelerin Eş, Zıt, Sesteş Anlamlarının Verilmesi (35/%97,2)”, kategorisi ile ilgili olarak öğrencilerden bazıları şunları ifade etmişlerdir: *“Her kelimedede olmasa da bazı kelimelerin eş ve sesteş anlamları vardı. Bunların olması benim çok hoşuma gitti. Çünkü günlük hayatta büyüklerimiz bazen eş anlamlılarını kullanabiliyor. Artık büyüklerin söylemek istediklerini de anlayabiliyorum (Ö9)”. “Türkçe dersinde eş, zıt ve sesteş konularını çok karıştırdım. Resimli sözlük sayesinde bir kelimenin görseli aklıma geliyor böylece hemen eş, zıt ya da sesteş anlamısını kolaylıkla bulabiliyorum. (Ö20)”*

Beşinci kategori olan, “İlkokul Sözlüklerinin Tamamının Resimli Sözlük Olması (36/%100)” kategorisi ile ilgili olarak öğrencilerden bazıları şunları ifade etmişlerdir: *“Ben resimli sözlüğü gördükten sonra artık normal sözlük kullanamam. Bence tüm çocuklar resimli sözlük kullanmalı (Ö4). Normal sözlükler yerine resimli sözlük tercih edilmeli. Tüm ilkokullar bunu kullanmalı. Çünkü öğrenme daha kolay. (Ö32) “*

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan *“Uygulama sırasında resimli sözlükten faydalanmaya yönelik ve uygulamaya dönük genel gözlemler nelerdir?”* sorusuna ilişkin bulgular 2 ana başlık altında değerlendirilecektir.

4.4.1. Resimli Sözlükten Faydalanmaya Yönelik Genel Gözlemler

Yapılacak olan uygulama öğrencilere detaylı olarak anlatıldıktan sonra öğrencilere metinler dağıtılmış ve bilmedikleri kelimelerin altını çizmeleri, öğrencilerin de bu kelimeleri araştırmacı tarafından geliştirilen resimli sözlükten bulmaları istenmiştir. Bu esnada öğrenciler resimli sözlükleri ilk ellerine aldıkları sırada olumlu yorumlarda

bulunmuşlar. Bu durum 05.02.2020 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“...Uygulama esnasında verdiğim resimli sözlükleri öğrenciler çok beğendiler. Resimlerin çok güzel olduğunu, renklerin birbirleriyle uyumlu olduklarını, yazıların ve resim boyutunun ideal olduğunu ifade ettiler. ‘Bu sözlükler artık hep bizde kalabilir mi, Türkçe dersimizde kullanırız?’ şeklinde beğendiklerini pekiştiren sorular sordular...”

Öğrencilere uygulama için dağıtılan metinlerin öğrencileri sıklamadığı görölmüştür. Ön bilgi olarak metin dağıtılacağı söylendiğinde öğrenciler ilk etapta olumsuz yorumlarda bulunmuşlar fakat araştırmacı bu tutumlarını gerekli açıklamalarla değiştirmiştir. Bu durum araştırmacı günlüğünde şöyle geçmektedir:

“...Öğrencilere metinleri dağıtacağımı söylediğimde bir anda hepsi ‘Öğretmenim çok uzun olmasın, lütfen.’ Dedi. Ben de metinlerin birer ya da ikişer paragraftan olduğunu, bu metinlerin hepsinin kendimin yazdığını söyleyince öğrenciler çok sevindi ve ‘Öğretmenim bir an önce başlayalım, çok merak ettik, zaten kısaymış’ şeklinde yorumlarda bulundular...”

Resimli sözlüklerin normal sözlüklere göre daha güzel, etkili ve ilgi çekici olduğunu ifade eden öğrenciler uygulama esnasında araştırmacıya bazı sorular sormuşlardır. Bu durum 12.02.2020 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“...Öğrenciler resimleri sözlükleri çok beğendiklerini söylediler. Bir öğrenci ‘Neden Türkçe dersinde resimli sözlük kullanmıyoruz, bence bu zorunlu olmalı. Çünkü ben çok kitap okumama rağmen hala birçok kelimeyi bilmiyorum. Mesela bugünkü metinde geçen artezyen kelimesini ilk defa duydum. Normal sözlüklerde sadece anlamını görüyoruz. Burada ise hem anlamı hem resmi hem de cümle içinde kullanılmış hali var. Bu durumu sınıf öğretmenimizle görüşür müsünüz?’ Bir başka öğrenci ‘Türkçe dersinde sözlük kullanmıyoruz ve çalışma kâğıdına bakınca bazı kelimeleri bilmediğimi fark ettim. Ama bu sözlük olursa sadece resmine bakarak bile anlamı hakkında kafamda bir şeyler oluşabilir. Bu sözlük tüm yaş gruplarına uyarlanabilir mi?’ Bu sorular ve ifadeler beni motive etti ve resimli sözlük kullanımının önemi ve gerekliliğini bir kez daha anladım...”

Araştırmacı öğrencilerin anlamını bilmediği kelimeleri resimli sözlükten bulduktan sonra cümle içinde kullanmaları istemiştir. Bu esnada öğrencilerin birkaçının birbirlerine yardım ettiği görülmüştür. Araştırmacı bu duruma müdahale etmek isteyince öğrenciler bazı açıklamalar yapmış bu durum 21.02.2020 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır:

“...Öğrencilerin birkaçının cümle kurma aşamasında birbirine yardım etmek istediğini gördüm. Herkesin kendi cümlesini önemseydiğimi, doğru ya da yanlış aramadığımı ifade edince öğrencinin biri ‘Aslında yardım etmiyoruz. Birlikte bir film izlemiştik. Orada geçen olayda şadırvan kelimesi geçiyordu. Arkadaşımla aklımıza geldi. Filmden geçen sahneyi cümle olarak ben yazmak istedim, arkadaşşıma da sen de başka bir cümle yaz diyordum’ dedi. Öğrencinin bu ifadesi yeni öğrendiği kelimeyle günlük yaşantısını harmanladığını göstermektedir. Bu da kalıcı öğrenmeyi dolayısıyla kelime kazanımının etkililiğini artırır...”

Öğrencilere sunulan metinler araştırmacı tarafından küçürek öykü şeklinde yazılmış ve bazıları sonuca bağlanmamıştır. Öğrencilerden bu duruma gelen dönütler ilgi çekici olmuştur. Araştırmacı 06.02.2020 tarihli araştırma günlüğünde şu şekilde ifade etmiştir:

“...Öğrencilere dağıttığım metinlerin bazılarını yarıda keserek onların hayal dünyalarına ket vurmamak istemedim. Derste bir öğrenci ‘öğretmenim peki sonra ne olmuş?’ şeklinde soru sordu. O esnada onlara 5 dakika düşünme süresi vererek ‘bu hikâyenin sonunu siz yazın, sözlü olarak ifade edebilirsiniz’ dedim. 5 dakika sonra neredeyse sınıfın tamamı parmak kaldırarak hikâyenin sonu hakkında fikirlerini söylediler. Ders daha eğlenceli geçti...”

4.4.2. Uygulamaya Dönük Genel Gözlemler

Uygulama esnasında sınıfa birkaç kişi gelmiş ve öğrencilerin dikkati dağılmıştır. Bu durum 26.02.2020 tarihli araştırma günlüğünde şöyle ifade edilmiştir:

“...Uygulama esnasında müdür yardımcısı sınıfa gelerek okuldan sonra etüde kalacak öğrencilerin kim olduğunu sordu. Bütün öğrenciler ben, ben diyerek parmak kaldırdı. Sınıfta büyük bir gürültü ve uğultu oluştu. Bu durum öğrencilerin tam da metin okuma esnasında gerçekleştiği için dikkatleri dağıldı...”

Uygulama devam ederken bir öğrencinin rahatsızlanması tüm öğrencilerin dikkatini dağıtmıştır. 04.03.2020 tarihli araştırma günlüğüne bu durum şu şekilde yansımıştır:

“...Çalışma yapılırken bir öğrenci aniden rahatsızlandı. Sınıf öğretmeni hemen ailesini aradı. Çocuk rahatsızlığından ötürü sınıftan dışarı çıkmak istemedi. Ailesi gelene kadar bu durum böyle devam etti. Öğrencilerin dikkati epey dağıldı. Tekrar uygulamaya dönmek biraz zor oldu...”

Öğrenciler resimli sözlükten anlamını bilmediği kelimeleri bulurken yapılan uygulamanın çok güzel olduğunu ifade etmişlerdir. 06.03.2020 tarihli araştırmacı günlüğüne bu durum şöyle yansımıştır:

“...Uygulama esnasında öğrenciler söz isteyerek uygulamanın çok güzel olduğunu, hiç de zor olmadığını söylediler. Hatta bir öğrenci ‘keşke Türkçe dersleri de bu şekilde olsa, akıllı tahtadan ders işlemeyi sevmiyorum. Sınıfımız kalabalık olduğu için her ders söz alamıyorum. Ama konu ne olursa olsun bu resimli sözlüğü kullanırsak kendim bile keyifli bir ders geçiririm. Çünkü sözlüğe bakarak görselinden kendim bulup kendim yazabiliyorum.’ Dedi. Bir başka öğrenci ‘öğretmenim ilk başta bize sınav yapacağınızı, aldığımız notları karneye geçireceğinizi düşündük ve çok korktuk. Ama şimdi gayet eğlenceli ve zor olmayan bir ders yapıyoruz.’ Dedi...”

Uygulamaya başlarken öğrenciler çalışmaya karşı önyargılı davranmışlardır. Sınav yapılacağı endişesi, not kaygısı bu tutumlarının en büyük sebebidir. Araştırmacı uygulamayı detaylı olarak anlattıktan sonra öğrenciler sakinleşmiş ve bu uygulamanın sürekli yapılmasının mümkün olup olmadığını sormuşlar, bu çalışmayı her gün yapmak istediklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin bu tutumunun değişmesinde araştırmacı tarafından geliştirilen resimli sözlüğün ve işlevinin büyük katkısı vardır. Resimli sözlük bir yandan öğretirken bir yandan da eğlendirmiştir.

Ayrıca kelimelerin görselinin sözlükte bulunuyor oluşu, öğrencinin günlük hayatıyla ders arasında bağlantı kurmasına sebep olmuştur. Örneğin; tas ya da bardak diye adlandırdıkları eşyanın “maşrapa” şeklinde Türkçede ifade ediliyor oluşu ve öğrencinin de bunu günlük hayatta kullanmaya başlaması öğrencinin kelime hazinesinin zenginleştiğini göstermektedir.

Bir diğer yandan araştırmacı tarafından hazırlanan küçürek öyküleri ve öykülerin sonuca bağlanmamış olması da öğrencileri çok etkilemiştir. Öğrenciler hikâyelerin sonunu dinlemek için birbirleriyle yarışmış, hayal güçlerini sonuna kadar kullanarak hikâyeye en güzel sonları yazmışlardır. Böylelikle ders amacına ulaşmıştır.

Çalışmayı etkileyen belki de en önemli olumsuz durum ülkemizi ve dünyamızı saran COVID-19 hastalığı olmuştur. Ülkemizde ilk vaka görülmemişken ailelerin, okul idaresinin ve öğrencilerin aldığı önlemler uygulamanın işleyişini biraz zorlaştırmıştır. Her öğrencinin sırasının üstünde ıslak mendil, kolonya, dezenfektan ve bazı öğrencilerin maske takıyor oluşu öğrencileri yer yer tedirgin etmiştir. Bu durum dersin akışını kısmen de olsa bozmuştur. Öğrencilerin akıllarında sürekli virüs tehlikesi var olmuştur. Hastalanıp okula gelememe, ailesine ya da kendi vücut sağlığına zarar gelecek endişesi derse odaklanma problemi yaratmıştır. Her 10 dakikada bir araştırmacıya sunulan “dezenfektan ya da kolonya ister misiniz?” sorusu derste dikkatin dağılmasına sebep olmuştur.

5. BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular ışığında sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Kelime öğretimi insanların doğduğu andan itibaren başlayarak hayatı boyunca devam eden bir süreci içerir. Bu süreçte -özellikle eğitim öğretim hayatında- birçok teknik kullanılmaktadır. Bu tekniklerden birisi de resimli sözlük kullanma tekniğidir. Resimli sözlük kullanma tekniği öğrencilerin kelime öğrenim sürecini eğlenceli, renkli ve daha kalıcı hale getirdiği için mutlaka tercih edilmelidir. Bu bölümde, yapılan çalışmanın sonuçları ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçları alt problem sırası dikkate alarak şu şekilde açıklanabilir:

Araştırmanın birinci alt problemine için elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar şu şekildedir: İncelenen dört ayrı resimli sözlüğün içerik olarak herhangi bir algoritmasının olmadığı görülmektedir. Sözlüklerin toplam kaç kelime içermesi gerektiği, resimlerin neye göre sözlüğe eklenmesi gerektiği ve hangi kelimelerin sözlükte yer alması gerektiğinin cevabı alınamamaktadır. İncelenen resimli sözlüklerde kaç adet resim veya görsel kullanılmasının öğrenciler için anlamlı olacağına dair bir çıkarım yapılamamaktadır. Gelişigüzel sayıda ve resimde eklenen kelimeler öğrenciler için kafa karışıklığına yol açabilir. Eğitim ve öğretim materyali olarak nitelendirilen resimli sözlüklerin yukarıda bahsedilen durumlar konusunda belirsiz olması, derslerde bu materyali kullanılabilir olmaktan öğrencileri ve öğretmenleri alıkoymaktadır. Ayrıca bir kelimenin birden fazla resimde yer alması öğrencilerde kavram karmaşasına yol açabilmektedir. Hekkenberg, Lemmer ve Dekkers (2015) kavram karmaşasını, bir kavramdaki özelliklerin bir başka kavramın var olan özellikleriyle ilişkilendirilmesi olarak tanımlamaktadırlar. Dolayısıyla öğrencinin gördüğü bir kelime bir başka resimde de (kelime) görülürse kavram karmaşası kaçınılmazdır.

Araştırmanın ikinci alt problemine için elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar şu şekildedir: ön test ve son test puanları arasında 32,43 puanlık bir artış söz konusudur. Bu artış yüksek bir artıştır, 6 haftalık bir uygulama sonucunda çalışma

gurubunun puanının çok düşük bir düzeyden orta bir düzeye yükselmesi ilkökul dördüncü sınıfta resimli sözlük kullanımının kelime kazanımına katkısının olduğunu ifade etmede güçlü bir kanıttır.

Araştırmanın üçüncü alt problemine için elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar şu şekildedir; çalışma grubundakilerin tamamına yakını uygulamayı beğendiklerini ve faydalı bulduklarını; araştırmacı tarafından geliştirilen resimli sözlüğün tüm derslerde kullanılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca resimli sözlüğün normal sözlüklere göre daha kalıcı olduğunu, bu yüzden ilkökul sözlüklerinin tamamının resimli sözlük olmasını istemişlerdir.

Kelime öğretimi çalışmaları ilkökul dördüncü sınıf öğrencileri için çok büyük önem taşımaktadır. Kelime öğretimi aşamasında birçok teknik kullanılabilir. Fakat uygulanan teknikler her defasında aynı olmamalıdır. Öğrencinin ve öğrenmenin verimliliği açısından kullanılan teknikler sürekli geliştirilmelidir. Bu araştırma, kelime kazanımı açısından resimli sözlüğün katkısını araştırmayı amaçlamıştır. Resimli sözlük kullanımı uygulaması başta Türkçe dersi olmak üzere diğer bütün derslerde ve günlük hayatta da uygulayıcıların kolaylıkla kullanılabileceği teknik olarak önerilmektedir.

Önerilen resimli sözlük öğretmenler ve öğrenciler için bir öneri niteliğindedir. Resimli sözlükte görselin yer alması en ayırt edici özelliğidir. Her kelime ile ilgili bir görsel verilmiştir. Bu görselin o kelimeyi açıkça tanımlaması önemlidir. Bu tanımlamada kafa karışıklığına sebep olacak renk ve unsur kullanılmaması önemlidir. Çünkü her kelimenin zihinde bir karşılığı vardır. Bu karşılığına kavram da diyebiliriz. Bu kavramın zihinde net olarak belirginleşmesi için gereklidir. Ayrıca bu araştırmada önerilen resimli sözlükte, kelimenin cümle içinde kullanılması öğrencinin kelimeyi bağlamında öğrenmesi için önemlidir. Bununla birlikte bazı kelimelerde eş ve zıt kelimelerin verilmesi kelimenin kazanılmasına ve kalıcılığına katkı sağlayıcı bir unsurdur.

İlkokulda kelime kazanımı çok önemlidir. Özellikle gelişen, değişen ve dijitalleşmeye başlayan dünyada öğrencilerin kelimeleri sadece okuyarak öğrenmesi beklenemez. Çünkü öğrencilerin etrafında uyaranlarının çok olduğu bir ortam hâkimdir. Buna paralel olarak Çetinkaya, Öksüz ve Öztürk (2018)'de yaptıkları çalışmada etkileşimli okumanın kelime dağarcığındaki etkisine bakmışlar ve resimli

çocuk kitaplarının bu etkiyi artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin kelime kazanımlarının kalıcılığı artırılmak isteniyorsa öğrenciye sunulan kelimeler kurallara uygun olarak resimlenmelidir. İlköğretim sözlüklerinde yer alan bazı kelimelerin, bazı kavramların açıklamasında görsel kullanılması, sözlüğün ilgi çekiciliğini arttıracaktır (Karadağ, 2011).

Bitir (2017), yaptığı çalışmasında öğretmenlerden aldığı görüşler doğrultusunda sözlük kullanmanın en sık kullanılan yöntem olduğunu ancak verimliliği de en düşük yöntemlerden sayılabileceğini vurgulamıştır. Bunun nedenlerinden birinin görsellikten uzak, sadece kelimeyi ve onun anlamını veren sözlüklerden, kelime öğrenmenin kalıcılığa katkı sağlamadığını söyleyebiliriz.

Resimli sözlüğün kelime kazanıma katkısı ikinci alt problem için elde edilen sonuçlarda açıktır. Öğrenci görüşlerini dikkate aldığımızda, önerilen resimli sözlüğün kelime öğretiminde kullanılmasının faydalı olduğu düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda ilkokulda resimli sözlük kullanımına yönelik öneriler aşağıdaki gibi sunulmuştur:

- Resimli sözlük kullanımı ile yürütülen çalışmanın öğrencilerin kelime kazanımına olan katkısında olumlu bir etki bıraktığı gözlemlenmiştir. Resimli sözlük, Türkçe dersi başta olmakla birlikte diğer bütün derslerde kullanılabilir.
- İlerde basılacak olan bütün Türkçe sözlükler, araştırmacı tarafından geliştirilen resimli sözlük taslak alınarak yapılabilir.
- Bu çalışmada araştırmacı tarafından kalıcılık testi yapılması planlanmıştır. Fakat ülkemizi ve dünyamızı saran COVID-19 pandemisi sebebiyle yapılamamıştır. Bir sonraki çalışmalarda kalıcılık testinin yapılması önerilebilir.

- Yapılan araştırma ilkokul dördüncü sınıfta öğrenim gören 36 öğrenci ile yürütülmüştür. Benzer çalışmalar diğer sınıflarla ve farklı sayıda öğrencilerle yapılabilir.
- Araştırmada 25 hedef kelime kullanılmıştır. Yapılacak olan çalışmalarda farklı temalar belirlenerek, daha fazla hedef kelime ile çalışma yürütülebilir.
- Bu araştırmada sadece öğrenci görüşleri alınmıştır. Benzer çalışmalarda öğretmen görüşleri de alınarak çalışma sürdürülebilir.

KAYNAKÇA

- Acat, M. B. (2008). Anlamı bilinmeyen kelimelerin öğretiminde kavram haritalarının etkililiği. *Eğitim Araştırmaları*, 33, 1-16.
- Aksan, D. (1990). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: TTK.
- Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, Ankara: TDK Yayınları
- Aksan, Doğan (2003). *Dil, Şu Büyüklü Düzen*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Akyol, H. (2008). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Apaydın, N. (2010). *6. Sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arpağ, M. (2018). *Yaratıcı dram yöntemi ile kelime hazinesini geliştirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, M. ve Gürsoy, A. (2008). Rol yapma ve drama etkinlikleriyle yabancılara Türkçe öğretiminde motivasyonun sağlanması. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(2), 109-224.
- Aygün, M. (1999). Yabancı dil dersinde sözcük öğretimi ve sözcük dağarcığını geliştirme teknikleri. *Dil Dergisi*, 78, 5-16.
- Aykaç, N. (2016). Kelime Hazinesi, Önemi ve 2015 Türkçe Dersi Programında Kelime Hazinesinin Yeri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(34), 519-527.
- Barın, E. (2005). Yabancılara Türkçe öğretiminde ilkeler. *Hütad*, (1), 19-30.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Beck, L. I., Perfetti, A., Mckeown, G. M. (1982) Effects on Long- Term Vocabulary Instruction on Lexical Access and Reading Comprehension, *Journal of Educational Psychology*, 74(4), 506-521.
- Böler, T. (2006). Türkçe Sözlük (TDK) ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük'ü (MEB) Karşılaştırma Denemesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, 101-118.
- Bitir, T. (2017). *Bağlam temelli kelime öğretimi yönteminin kelime kazanımına katkısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Budak, Y. (2000). Sözcük öğretimi ve sözlüğün işlevi, *Dil Dergisi*, 92, 19-26.
- Caracelli, V. J. & Greene, J. C. (1997). Crafting mixed-method evaluation designs. In J. C. Greene & V. J. Caracelli (Eds.), *Advances in mixed-method evaluation: The challenges and benefits of integrating diverse paradigms* (pp. 19-32). San Francisco: Jossey- Bass.
- Carter, R. (1987). *Vocabulary*. London: Allen&Unwin Publishers Ltd.

- Creswell, J. & Plano Clark, V. L. (2007). *Understanding mixed methods research*. In J. Creswell (Ed.), *Designing and conducting mixed methods research* (pp. 1-19). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. International Pearson Merrill Prentice Hall.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi*. (Y. Dede, ve S. B. Demir, Çev.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakır, A. & İnal, H. (2014). [Procedia - Social and Behavioral Sciences](#), 98, 675-679.
- Çelik, C.E. (2006). Sesli Ve Sessiz Okuma İle İçten Okumanın Karşılaştırılması. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 7, 18-30
- Çetinkaya, F. Ç., Öksüz, H. G. ve Öztürk, M. (2018). Etkileşimli okuma ve kelime hazinesi. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 11(60), 705-715.
- Çevik, A., Tosunoglu, M. (2020). İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Servetini Zenginleştirme Üzerine Deneysel Bir Çalışma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1534-1551.
- Çıplak, M. (2005). *Uşak Merkez İlköğretim 5., 8. ve 11. Sınıfların Yazılı Kelime Hazinesinin Belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Dede, Y. ve Demir, S. B. (2015). *Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Demir, C. (2006). Türkçe/Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti, *Millî Eğitim*, 169, 207-226.
- Dilidüzgün, Ş. (2014). Türkçe Öğretiminde Sözcük Öğretme Yöntemlerinin Yeterliliği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 233-258.
- Duran, E. ve Bitir, T. (2018). Bulmaca Tekniği ile Kelime Öğretimi. *Journal of Anatolian Cultural Research*, 2(2), 14-40.
- Elbir, B. ve Yıldız, H. (2013). Türkçe Öğretiminde Sözlük Kullanımı Ve Sözlükçülük. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 249-268.
- Ergin, Muharrem.(1986). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Foil, C. R. & Alber, S. R. (2002). Fun and effective ways to build your students' vocabulary. *Intervention in school and clinic*, 37(3), 131-139.
- Gardner, D. (2007). Children's immediate understanding of vocabulary: contexts and dictionary definitions. *Reading Psychology*, 28, 331-373.
- Gencan, T. N., (2007). *Dilbilgisi*, Ankara: Tek Ağaç Eylül.
- Gill, S. R. (2007). Learning about word parts with kidspiration. *The Reading Teacher*, 61(1). 79-84.

- Göçer, A. (2001). Türk Dili ile İlgili Sözlüklere Genel Bir Bakış ve Günümüz İlköğretim Sözlükleri. *Türk Dili*, 598, 388-403.
- Göçer, A. (2009). Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığını geliştirme etkinlikleri ve sözlük kullanımı. *Turkish Studies*, 4(4), 1025-1055.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Güleryüz, H. (2001). *Eğitim Programlarının Dili ve Yaratıcı Öğrenme*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Gülseren, C., ve Batur, Z. (2009). Sözlüklerin Niteliği ve İşlevsel Özelliği Bağlamında Sözlük Okuma Alışkanlığının Anadili Becerilerine Etkisi Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *Turkish Studies*, 4(4), 135-147.
- Güneş, F. (2012). Okumada küçük harflerin büyük gücü, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 93-108.
- Güneş, F. (2013). Kelimelerin gücü ve zihinsel sözlük. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 1-24.
- Güney, N., Aytan, T. (2014). Aktif kelime hazinesini geliştirmeye yönelik bir etkinlik önerisi: Tabu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 617-628.
- Gürdal, A. ve Arslan, M. (2011). Oyun ve bulmaca etkinlikleriyle yabancılara Türkçe kelime öğretim yöntemi. *1 st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*, Sarajevo.
- Hacıeminoğlu, N. (2011). *Türkçenin Karanlık Günleri*. (6. baskı), İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Hekkenberg, A., Lemmer, M. & Dekkers, P. (2015). An Analysis of Teachers' Concept Confusion Concerning Electric and Magnetic Fields. *African Journal of Research in Mathematics, Science and Technology Education*, 19(1), 34-44.
- İlhan, N. (2007), *Geçmişten Günümüze Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*, Elazığ: Manas Yayıncılık.
- İnce, H. G. (2006). Türkçede kelime öğretimi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Jalongo, M. P. & Sobolak, M. J. (2010) Supporting Young Children's Vocabulary Growth: The Challenges, the Benefits, and Evidence-Based Strategies. *Early Childhood Educ J* (2011) 38:421-429 DOI 10.1007/s10643-010-0433-x
- Kaplan, M. (2000). *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları (13. Baskı).
- Karadağ, Ö.(2011). İlköğretim Türkçe Sözlüklerinin Hazırlanmasında Temel Ölçütler. *TÜBAR*, 30, 193-207.
- Karadüz, A. ve Yıldırım, İ. (2011). Kelime hazinesinin geliştirilmesinde öğretmenlerin görüş ve uygulamaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 961-984.

- Karakuş, İ. (2000). *Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi. (öğretmen el kitabı)*. Ankara: Sistem Ofset.
- Karakuş, İ. (2002). *Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Ankara: Anıtepe Yayıncılık.
- Korkmaz, Z (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Kuşdemir, Y., (2019). İlkokul Öğrencilerinin Sözcük Öğrenme Motivasyon ve Okuduğunu Anlama Düzeylerinin İncelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 962-979.
- Memiş, M. R. (2018). Kelime hazinesi ve yabancı dilde kelime öğretimi üzerine. *Turkish Studies*, 13(19), 1273-1289.
- Memiş, M. R. (2019). Yabancılara Türkçe öğretenlerin başvurdukları kelime öğretme stratejilerinin belirlenmesi, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(28), 275-300.
- Nagy, W. (2009). "Understanding Words and Word Learning: Putting Research on Vocabulary into Classroom Practice", Rosenfield, S., & Berninger, V. (Eds.) *Handbook on Implementing Evidenced Based Academic Interventions*, Oxford University Press, New York.
- Okur, A. (2011). İlköğretim Türkçe Sözlükleri Üzerine. *Turkish Studies*, 6(1), 1567-1583.
- Okur, Alparslan (2013). *Yaşam Boyu Okuma İçin Okuma Öğretimi, Yaşam Boyu Okuma Eğitimi*, Editör: Alparslan Okur, Ankara: Pegem Akademi.
- Öz, F. (2001). *Uygulamalı Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D., (2008). Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 30-45.
- Özkırımlı, A. (1994). *Dil ve anlatım*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.
- Rupley, W. H. & Nichols, W. D. (2005). Vocabulary instruction for the struggling reader. *Reading & Writing Quarterly*, 21, 239–260.
- Sabbah M. (2018) Assessing Two Strategies for Learning Vocabulary. In: Hidri S. (eds) *Revisiting the Assessment of Second Language Abilities: From Theory to Practice. Second Language Learning and Teaching*. Springer, Cham.
- Sharif, S. (2012). Effects of picture dictionaries on children's early language and literacy development. *Asia-Pacific Regional Network for Early Childhood.*, 6, 10–12.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Suniyasih, N., Ratminingsih, N. & Budasi, I. (2020). Çok Dilli Tematik Resim Sözlüğünün Geliştirilmesi: Okuryazarlığa Destek. *Jurnal Pendidikan dan Pengajaran*, 53 (3), 236-243. doi: <http://dx.doi.org/10.23887/jpp.v53i3.27508>
- Tağa, T. (2016). Kelime öğretiminde hedef kelimelerin belirlenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(210), 163-177.

- Tanrıverdi, T. (2019). *İlkokul ikinci sınıfta işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin kelime hazinesi gelişimine ve Türkçe dersine yönelik tutumlarına etkisinin incelenmesi*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- TDK, (2019). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- Temur, T. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin yazı dilindeki kelime hazinelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tosunoğlu, M. (1999). Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi, *Milli Eğitim Dergisi* (144).
- Uçar, S. (2012). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerden haberdar olma ve kullanma sıklıkları düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Uzun, N. E. (2003), “Modern Dilbilim Bulguları Işığında Türkçe Sözlüğe Bir Bakış”, Dil ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu 2003, Mustafa Canpolat Armağanı (Yayımlayanlar: Aysu Ata, Mehmet Ölmez), Ankara: 281-293.
- Uzun, N. E. (2004). *Dilbilgisinin Temel Kavramları*. İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: ABC Kitap evi.
- Wood, E., Pressley, M., Turnure, J. E., & Walton, R. (1987). Enriching children's recall of picture-dictionary definitions with interrogation and elaborated pictures. *Educational Communications and Technology Journal*, 35(1), 43-52.
- Yağcı, E., Katrancı M., Erdoğan, Ö., ve Uygun, M. (2012). Sınıf öğretmenlerinin kelime öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve kullandıkları yöntem-teknikler. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(4), 2, 1-12.
- Yaman, H., ve Gülcan, F. (2009). Sözcük Dağarcığını Zenginleştirme Etkinliği Olarak Deyim Öğretimi: Gösteri Tekniği Uygulaması, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, 2, 59-71
- Yaman, H. (2010) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 735-751.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C., Okur, A. Arı, G. ve Yılmaz, Y. (2006). *Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Yılmaz, T. ve Doğan, Y. (2014). 7. Sınıf Öğrencilerinin Anlamını Bilmedikleri Kelimeler ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Kelime Çalışmaları Bağlamında Kelime Öğretimi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 279–295.

İnternet Kaynakçası

TDK, (2020). *Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/>

TDK <https://www.tdk.gov.tr/divanu-lugatit-turk/kasgarli-mahmud-ve-divanu-lugatit-turk/>

EKLER

1. Araştırma İzni
2. Ön Test-Son Test Çalışma Kâğıdı
3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu
4. Gözlem Formu
5. Resimli İlkokul Sözlüğü
6. Okuma Metinleri

Ek 1. Araştırma İzni

Ek 2. Ön Test-Son Test Çalışma Kâğıdı

ÇALIŞMA KÂĞIDI- ÖN TEST

SEVGİLİ ÇOCUKLAR,
AŞAĞIDA SİZE 25 TANE KELİME VERİLMİŞTİR. BU KELİMELERİ CÜMLE
İÇİNDE KULLANINIZ.

KELİMELER

1. BASKÜL:

.....
.....

2. ARTEZYEN:

.....
.....

3. KERPİÇ:

.....
.....

4. FANİLA:

.....
.....

5. ABAJUR:

.....
.....

6. KISRAK:

.....
.....

7. MAŞRAPA:

.....
.....

8. ABİDE:

.....
.....

9. TUVAL:

.....
.....

10. ZIPKIN:

.....
.....

11. PANDOMİM:

.....
.....

12. BARAKA:

.....
.....

13. FÜME:

.....
.....

14. İLETKİ:

.....
.....

15. ŞİLTE:

.....
.....

16. ŞADIRVAN:

.....
.....

17. KOZMONOT:

.....
.....

18. VERANDA:

.....
.....

19. ETAJER:

.....
.....

20. RAPTİYE:

.....
.....

21. OBA:

.....
.....

22. ATOM:

.....
.....

23. RÖMORK:

.....
.....

24. AMUT:

.....
.....

25. PİRAMİT:

.....
.....

ÇALIŞMA KÂĞIDI- SON TEST

SEVGİLİ ÇOCUKLAR,
AŞAĞIDA SİZE 25 TANE KELİME VERİLMİŞTİR. BU KELİMELERİ CÜMLE
İÇİNDE KULLANINIZ.

KELİMELER

1. BASKÜL:

.....
.....

2. ARTEZYEN:

.....
.....

3. KERPİÇ:

.....
.....

4. FANİLA:

.....
.....

5. ABAJUR:

.....
.....

6. KISRAK:

.....
.....

7. MAŞRAPA:

.....
.....

8. ABİDE:

.....
.....

9. TUVAL:

.....
.....

10. ZIPKIN:

.....
.....

11. PANDOMİM:

.....
.....

12. BARAKA:

.....
.....

13. FÜME:

.....
.....

14. İLETKİ:

.....
.....

15. ŞİLTE:

.....
.....

16. ŞADIRVAN:

.....
.....

17. KOZMONOT:

.....
.....

18. VERANDA:

.....
.....

19. ETAJER:

.....
.....

20. RAPTİYE:

.....
.....

21. OBA:

.....
.....

22. ATOM:

.....
.....

23. RÖMORK:

.....
.....

24. AMUT:

.....
.....

25. PİRAMİT:

.....
.....

Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

RESİMLİ SÖZLÜK UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİ BELİRLEME FORMU – ÖĞRENCİ

Sevgili Öğrenciler,

Öncelikle yapacağım bu çalışmaya katıldığınız ve bana zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Bu görüşme, “İlkokul Dördüncü Sınıfta Resimli Sözlük Kullanımının Kelime Kazanımına Katkısı” adlı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Bu görüşmeye gönüllü olarak katılmanız ve sizlerin görüşleri, bu araştırma için önem arz etmektedir.

Bu görüşme, yalnızca bilimsel bir veri olarak bu araştırma için kullanılacaktır. Araştırma kapsamında isminiz de gizli tutulacaktır.

Bu formu okuyunuz ve araştırmaya gönüllü olarak katıldığınıza dair imzanızı atınız. Katılarınız için teşekkür ederim.

Görüşme tarihi	Saat	Görüşme yeri	Görüşme Yapılan Öğrencinin Cinsiyeti
			K ( ) E ( )

Görüşme Soruları

1. Resimli sözlük uygulamaları ile ilgili neler düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
2. Mevcut sözlüklerle, resimli sözlükleri karşılaştırınız. Hangisi ile kelimenin anlamını öğrenmek,
  - a. Daha keyifli?
  - b. Daha etkili?
  - c. Daha zor?
3. Sizce resimli sözlüklerin faydaları nelerdir? Açıklayınız.
4. Resimli sözlük uygulaması sırasında zorlandığınız oldu mu? Açıklayınız.
5. Resimli sözlüklerde kelimenin yanında kelime ile ilişkili bir görsel verilmesi ile ilgili neler söylemek istersiniz?

6. Resimli sözlüklerde kelimenin görseli ve anlamı arasında ilişki kurma ile ilgili neler söylemek istersiniz?
7. Resimli sözlüklerde kelimenin eş, zıt, sesteşlerini verilmesi ile ilgili neler söylemek istersiniz?
8. Resimli sözlüklerde kelimenin paragraf içinde kullanılması ile ilgili neler söylemek istersiniz?
  - a. Faydalı mı?
  - b. Gereksiz mi?
  - c. Anlama ulaşmayı zorlaştırıyor mu / kolaylaştırıyor mu?
9. Uygulamalara yönelik genel olarak neler söylemek istersiniz?
  - a. Resimli sözlüğün ilgi çekiciliği
  - b. Resimli sözlükteki kelimelerin anlamını bulmaya yönelik isteklilik
  - c. Zorluklar
10. İlkokul sözlüklerinin tamamının resimli sözlük olmasını ister misiniz? Açıklayınız.
11. Eklemek istedikleriniz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Görüşmeci: Mürüvet Kübra Süner

Görüşülen Öğrenci
İmza

Ek 4. Gözlem Formu

RESİMLİ SÖZLÜK UYGULAMALARIGÖZLEM FORMU

Gözlem Yapan	Değerlendirme
Adı Soyadı	Gözlem Tarihi ve Saati Gözlem Yapılan Sınıf

Gözlem Boyutları	
Resimli Sözlükten Faydalanmaya Yönelik Genel Gözlemler	- Kelimenin görselinden faydalanma ile ilgili gözlemler
	-Kelimenin görseli ile sözlükteki anlamı eşleştirme ile ilgili gözlemler
	- Kelimenin eş ve zıt anlamlarından (varsa sesteseş kelimedenden) faydalanma ile ilgili gözlemler
	- Kelimenin içinde bulunduğu paragraftan yararlanma ile ilgili gözlemler
Uygulamaya Dönük Genel Gözlemler	- Öğrencinin uygulama ile ilgili istekliliği -Uygulamanın zorluk durumu ile ilgili gözlemler - Öğrenci ile öğretmen arasında resimli sözlük ile ilgili bir iletişim söz konusu mu? Öğrenci ile öğretmen aralarında resimli sözlük ile ilgili neler konuşuyorlar? - Öğrenciler kendi aralarında resimli sözlük ile ilgili neler konuşuyorlar? Ne tür davranışlarda bulunuyorlar? - Resimli sözlükten kelimenin anlamını bulma faaliyeti nasıl başlıyor? - Nasıl bitiriliyor?

Rutin Olmayan Durumlar

Ek 5. Resimli İlkokul Sözlüğü

MAŞRAPA

Tanım: Metal, toprak, plastik vb.nden yapılmış, ağzı açık, kulplu, bardağa benzeyen, küçük kap.

Eş anlamlısı: Tas

Balkonu yıkarken eline bir dolu kova ve maşrapayı alır, tüm kirleri balkondan aşağıya suyla akıttırdı.

BASKÜL

Tanım: Ağırlıkları tartmaya yarayan alet.

Eş anlamlısı: Tartı
Hastaneden dönünce eczaneye ilaçlarımı almak için uğradım. Eczacı ilaçlarımı hazırlarken ben de baskülün üstüne çıktım ve tam 60 kilogram geldim.

ARTEZYEN

**Tanımı: Burgu ile
delinerek
açılan ve suyu yükseğe
fışkırtan kuyu.**

**Eskişehir' i gezmeye
gitmiştik. Yolda yerden yükseğe fışkıran
suları görünce arabayı durdurduk.
Babam onların artezyen kuyusu olduğunu
söyledi.**

KERPIÇ

**Tanım: Duvar örmekte
kullanılmak için
kalıplara dökülüp
güneşte kurutulmuş
saman ve balçık karışımı
ilkel tuğla.**

**Yaz tatilinde köye gitmiştim.
Dikkat ettiğim şey kerpiç
evleri ne kadar güzel
göründüğüydü.**

FANILA

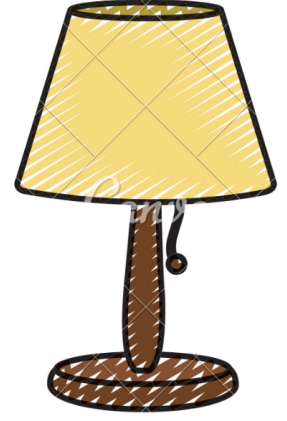
Tanım: Genellikle ince pamuk ipliğinden dokunmuş, ten üzerine giyilen iç çamaşırı.

Eş anlamlısı: Atlet
Annesi odaya girdi. Ozan'ı birkaç fanila ile sımsıkı giydirerek, bitişik odada, koltuğa oturttu.

ABAJUR

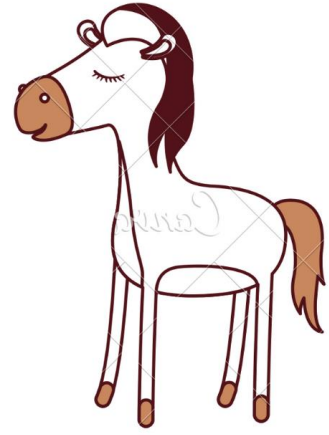
Tanım: Işığı bir yere toplamak, doğrudan doğruya gözlere vurmasını önlemek için kullanılan, kağıt, kumaş, maden veya renkli camdan yapılmış lamba siperi.

Dedem kardeşimle beni yatağımıza yatırdı. Bize "iyi geceler çocuklar, tatlı rüyalar" dedikten sonra abajuru kapattı.

KISRAK

Tanım: Dişi at.

**Eş anlamlısı: Madiyan
Ormanda arkadaşlarıyla koşan
kısraqların önüne birden yılan çıktı.
Hepsi birden
hızlıca haykıra haykıra koşup
kaçtılar.**

ABİDE

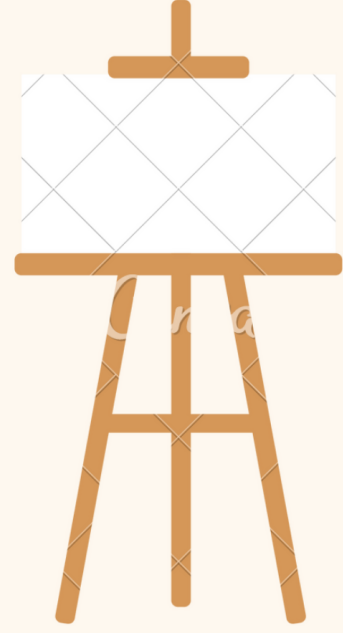
Tanım: Anıt.

Eş anlamlısı: Anıt.
**Kütahya'dan geçerken Türk
milleti adına dikilmiş zafer
anıtlarını içtenlikle
seyrettim**

TUVAL

Tanım: Üzerine resim yapılan, gerdirilmiş keten, kenevir veya pamuklu kaba kumaş

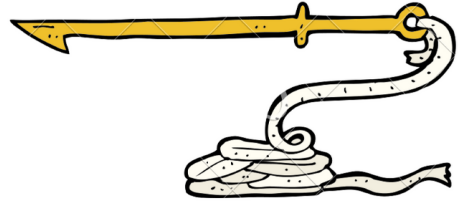
Pazar günü gittiğim resim sergisinde ressamın tuvallerini tek tek inceledim.

Fark

ettim ki yaratıcılık kendini tuvalde de gösterebiliyormuş.

ZIPKIN

**Tanım: Büyük balıkları
vurup çekmeye yarayan
ucu çengelli
mızrak.**

**Eş anlamlısı: Kakiç.
Okyanusa açılan balıkçılar
zipkinla balık avladılar. Avladıkları
balıkları büyükçe bir kovaya attılar.**

PANDOMİM

**Tanım: Sözsüz
oyun.**

**Sahnede
pandomim yapan sanatçılar
herkesten büyük alkış topladı. İnsanlar
ilk defa konuşmadan da
anlaşılabileceğini bu oyunda gördü**

BARAKA

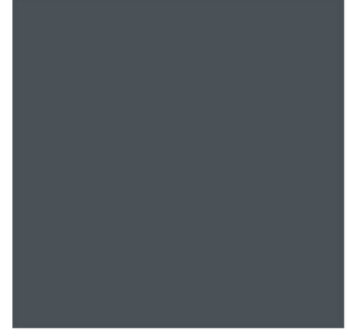
**Tanım: Tahta, çinko vb.
hafif şeylerden yapılmış,
temelsiz,
eğreti yapı.**

**Eş anlamlısı: Kulübe.
Köyün girişinde işçiler
kendilerine bir baraka yapmış, yan
tarafına da ısınmak için ateş
yakmışlardı.
Yanlarına gelen sokak köpekleri de
onlarla birlikte ısındılar.**

FÜME

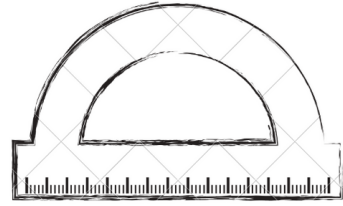
Tanım: Duman rengi.

**Bahçemize
gelen köpek belli ki çok üşümüştü.
Dedemle birlikte hemen ona bir kulübe
yaptık. Üzerini de füme rengine
boyadık. Artık köpeğim Karabaş'ın da
yeni bir
evi olmuştu.**

İLETKİ

Tanım: Bir açıyı ölçmeye ve başka bir yerde aynı açıyı çizmeye yarayan, yarım çember biçimindeki araç.

Eş anlamlısı: Açıölçer, mastara, minkale.

Matematik dersi için artık tüm hazırlıklar tamamı. Öğretmenimiz tahtaya bir üçgen çizdi. Biz de onu iletkiyle ölçerek 80 derece bulduk.

ŞİLTE

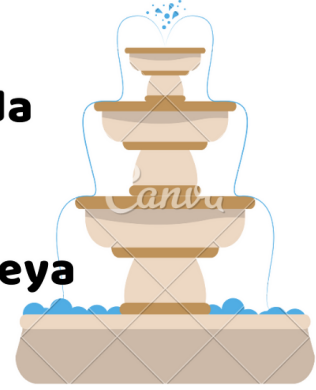
Tanım: Üstünde oturulan, yatırılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek.

Köyde ninemin işleri pek çoktur. Yaz sonu olduğunda şilteleri, yastıkları, yorganları bir güzel yıkar, evin avlusunda kurutur, kışa hazırlık yapardı.

ŞADIRVAN

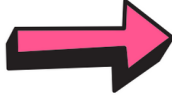
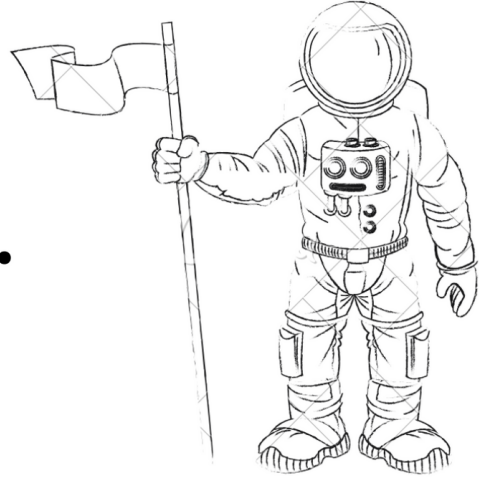
Tanım: Genellikle cami avlularında bulunan, çevresindeki musluklardan ve ortasındaki fıskiye den su akan, üzeri kubbeli veya açık havuz.

**Bayram
sabahı herkes şadırvanın başında
toplanmış, abdest alıyorlardı. Bir
yandan da
kuşlar eğilip su içiyorlardı.**

KOZMONOT

Tanım: Uzay adamı.

**Eş anlamlısı: Astronot.
Aya giden kozmonotlar dünyayı
uzaktan fotoğraf çekmişler.
Öğretmenimiz de bize bu
fotoğrafları gösterdi.**

VERANDA

Tanım: Yapıların zemin katında, yer ile aynı hizada ya da yükseltilmiş, üzeri bir çatıyla örtülü, yanları açık ya da camlı balkon.

Her bayram sabahında bütün aile toplanır, verandada nefis bir kahvaltı yapardık. Yapılan yemekler, edilen sohbetler o kadar güzel olurdu ki hala dün gibi hatırlarım.

ETAJER

**Tanım: Rafly,
taşınabilir, küçük dolap.**

**Eş anlamlısı: Komodin.
Salon eşyalarımızı yenilemeye
karar vermiştik. Mobilyacıya gittik
ve bir de pembe renkte etajer
aldık.**

RAPTİVE

Tanım: Düz, geniş başlı, kısa bir çivi görünüşünde, kağıt veya karton vb. şeyleri bir yere tutturmak için kullanılan araç.

Resim kodlama çalışmalarımızı son derste tamamladık. Öğretmenimiz panoya bu çalışmalarımızı raptiyeyle astı.

OBA

**Tanım: Göçebelerin
konak yeri.**

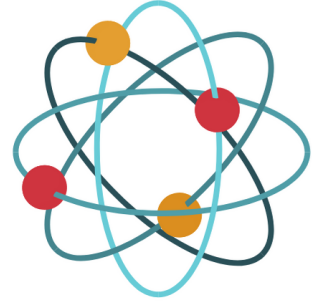

**Hafta sonu belgesel izlemeyi çok
severim. Bu haftaki belgeselde
obaları gösterdiler.**

*Yaylalarda kurulmuş, çadıra
benzer yerlerdi.*

ATOM

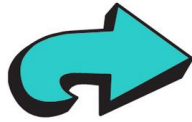
Tanım: Maddenin en küçük yapıtaşı

Fen bilimleri dersinde öğretmenimiz sınıfa mikroskop getirdi. Bizlere gözle görülmeyen maddeleri ancak mikroskopla görebileceğimizi gösterdi. Bu maddelerin de en küçük halinin atom olduğunu söyledi.

RÖMORK

Tanım: Başka bir taşıt tarafından çekilen motorsuz taşıt.

Traktörün arkasına bağlı römorkun üstüne tırmanan adamlar, bir hışımla tüm sebzeleri yere indirdi.

AMUT

Tanım: Dik durma, dikme.

**Amuda kalkan çocuklar sahneye
çiçek deseni
çizdiler.**

PIRAMİT

Tanım: Tepeleri ortak bir noktada birleşen, tabanları da herhangi bir çokgenin birer kenarı olan birtakım üçgenlerden oluşmuş cisim.

Dünyaca ünlü Mısır piramitlerini görmeye giden gezi gurubu, gördükleri karşısında şaşkınlık içinde kaldılar. Çünkü bu piramitler devasa yapıtlardı.

Ek 6. Okuma Metinleri

1. Yavru Balina

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde denizlerin en orta yerinde yavru bir balina yaşardı. Günlerden bir gün yavru balina; yiyecek bir şey zannedip, hızla atıldı zıpkına. Önce müthiş bir acı duydu kuyruğunda. Gümbür gümbür, oldu o ufacık yüreği. Sonra hızla çekildi yukarıya. Aslında hep merak etmişti denizlerin üstünü. Neye benzerdi, acaba gökyüzü? Bir yanda büyük bir merak bir yanda korku... Ama ne fayda, balığın elleri zıpkınla birlikte hızlıca kavrayıverdi onu. Yavru balina anladı yolun sonunu...

2. Sağır Kurbağa

Kurbağalar bir gün yarışma düzenlemiş. Hedef; çok yüksek bir kerpiç kulenin tepesine çıkmakmış. Bir kurbağa sürüsü de arkadaşlarını seyretmek için toplanmış, tüm kurbağalar fanilalarını giymiş ve yarış başlamış. Seyirciler arasındaki hiçbir kurbağa yarışmacıların kerpiç kulenin tepesine çıkabileceğine inanmıyormuş. Sadece şu sesler duyulabiliyormuş: "Zavallılar! Hiçbir zaman başaramayacaklar!" Yarışmaya başlayan kurbağalar kulenin tepesine ulaşamayınca teker teker yarışı bırakmaya başlamışlar. İçlerinden sadece bir tanesi inatla ve yılmadan kuleye tırmanmaya çalışıyormuş. Seyirciler bağırma devam ediyorlarmış: "Zavallılar! Hiçbir zaman başaramayacaklar!" Sonunda bir tanesi hariç, hepsinin ümitleri kırılmış ve bırakmışlar. Ama kalan son kurbağa büyük bir gayretle mücadele ederek kerpiç kulenin tepesine çıkmayı başarmış. Diğerleri hayret içerisinde bu işi nasıl başardığını öğrenmek istemişler. Bir kurbağa ona yaklaşmış ve sormuş; "Bu işi nasıl başardın?" diye. O anda farkına varmışlar ki; Kuleye çıkan kurbağa sağırmış!

3. Oya'nın Rüyası

Sıcak bir yaz günüydü. Oya kırlara çiçek toplamaya çıkmıştı. Yorulunca bir ağaca yaslandı. Derken uyuyakaldı. Rüya görmeye başladı. Rüyasında kendini bir obada şarkı söylerken gördü. İnsanlar ona hayretle bakıyor, bu gelen misafir de kim, ne diye şarkı söylüyor diyorlardı. O ise hiç kimseye aldırış etmiyor, şarkısını tüm içtenliğiyle söylüyordu. Ortam bir anda kalabalıklaştı. Öyle ki obadakiler şarkı bitince Oya'yı alkış yağmuruna tuttular. Oba halkı: "Bir daha, bir daha" diye çılgınlıklar atmaya başladı. Ardından Oya hem meraklı hem de heyecanlı bakışlar altında bir şeyler yapmaya başladı. Herkesin gözü Oya'nın üstündeydi. O da nesi! Ortada ne şarkı vardı ne başka bir şey. Ama Oya adeta kuğu gibi süzülüyor, oba halkına bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Gösterisi biterken sunucu Oya'ya yaptığı Pantomim için çok teşekkür etti. Oya tam rica ediyordu ki burnunun ucuna düşen yağmur tanesiyle uyandı.

4. Oduncu

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zamanlardan bir zaman pek çalışkan bir adam varmış. İşi evden eve römorka yığıdığı odunları taşımak, insanlara yakacak satmakmış. Gene bir gün dağda çalışırken garip sesler gelmiş kulağına. Aldırmayıp işine devam etmiş ama tam o sırada bir çığlık duymuş. Korkmuş korkmasına ama yürümüş dosdoğru sesin geldiği yöne. Bir de bakmış ki güzeller güzeli kız, kırsrağın üzerinde çığlık içinde. “Ne oldu sana, niye bağırıyorsun?” demiş oduncu. “Yolumu kaybettim, kırsrağımla bir başıma kaldım ortada” diye ağlamaya başlamış güzel kız. Oduncu ortada kalan bu kıza çok üzölmüş, hemen römorka attığı odunlardan ateş yakmış.

5. Uzun Kıvrıcık Saçlı Kız

Ölkenin birinde bir köy varmış. Köyün çıkışında, abidenin hemen yanı başında yıkılmak üzere olan çok eski bir baraka varmış. Bu barakada küçük bir kız çocuğı ile ihtiyar annesi yaşamaktaymış. Küçük kızın simsiyah, kıvrıcık, upuzun belini döven saçları varmış. Öyle uzunmuş ki saçları boyu neredeyse abidenin boyu kadarmış. Yaşadığı köyde herkes ona uzun kıvrıcık saçlı kız diyormuş. Kıvrıcık saçlı kız akranlarıyla oynayacağı yerde, sabahları güneş doğmadan annesiyle birlikte uyanır kuru iki lokma ekmek ısırır ve ana kız yemyeşil ağaçlarla kaplı ormana gitmek için uzunca bir yolu yürümeye başlarlarmış. Annesi ormanda kışım yakmak için odun toplarken kız da kuşların cıvıltılarını dinler, çiçeklerle konuşurmuş.

6. Meraklı Kozmonot

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde karanlık bir gecenin tam en tepesinde aydede ve küçük yıldız karşılaşmışlar yine. Küçük yıldız, Tonton Aydede’ye selam vermiş, Tonton Aydede Küçük Yıldız’a gülümsemiş sonra ikisi de gökyüzündeki yerlerini almışlar. Uzun bir gece onları beklerken, Küçük Yıldız “Hapşu” diye hapşırıvermiş. Tonton Aydede o tarafa doğru dönüp, tam çok yaşa diyecekken bir ses ondan önce davranıp “Çok yaşa Küçük Yıldız” demiş. İkisi birden sesin geldiği yöne bakmışlar, sesin sahibi Meraklı Kozmonot imiş. Meraklı Kozmonot sık sık onları ziyarete gelir, misafir olarak kalırmış. Tonton Aydede “Gel bakalım Meraklı Kozmonot, baskölün bende. Yine tartılacak mısın?” demiş gülererek. Kozmonot “Gelmeden önce çok yemek yedim bakalım bu defa bir değışiklik olacak mı? Yoksa burada yine dünyadaki kilomdan daha mı az olacağım?” demiş. Kaptığı gibi baskölü hemen ölçüme başlamış.

7. Amuda Kalkan Sincap

Bir varmış bir yokmuş. Teyzesiyle birlikte yaşayan bir küçük kız varmış. Küçük kızın teyzesiyle birlikte yaşadığı evde, hiçbir eksiği yokmuş. İsteddiği kadar yemek yiyebiliyor, istediği gibi oyun oynayabiliyormuş. Ancak bu küçük kız, kendisine sürekli ‘çocuk’ muamelesi yapılmasından çok sıkılmış. Oyun oynamaktan ise hoşlanmamaya başlamış. Arkadaşlarının oynadığı oyunları basit ve anlamsız buluyormuş. Bir gün deniz kenarına gitmiş. Almış eline tuvalini. Başlamış manzarayı resme dökmeye. Ağaçları resmederken birden bir sincap görmüş. Sincap amuda kalkmış, tatlı tatlı küçük kıza gülümsüyormuş. Küçük kız tuvaline resmederken sincabı; o ise hala amut vaziyetinden vazgeçmiyormuş. Küçük kız bir yandan çizim yapıyor bir yandan da kıkır kıkır gülüyormuş.

8. Yavru Kanguru ve Kuki

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde köylerden birinde bir yavru kanguru yaşarmış. Bu kangurunun en sevdiği şey annesiyle birlikte gölün kenarına gidip maşrapayla oyun oynamakmış. Yine bir gün annesiyle göl kenarına gitmişler. Yavru kanguru almış maşrapayı eline tam oyuna başlamış ki en iyi arkadaşı Kuki de gelivermiş göle. Kuki hemen ayağından füme çorabını çıkarmış. Kangurunun elinden tutup göle atlayıvermişler. Akşama kadar yüzdükten sonra annesi yavru kanguruya eve gitmeleri gerektiğini, artık akşam olduğunu söylemiş. Yavru kanguru iyice kurulandıktan sonra maşrapasını poşetine koymuş. Kuki de füme çorabını ayağına giymiş. Evlerinin yolunu tutmuşlar.

9. Selim’in Hayali

Selim çok çalışkan, derslerini düzenli ve planlı yapan bir çocuktur. Bir gün okulda öğretmeni piramitleri araştırmasını söyledi. Selim hemen eve geldi. Babasıyla bilgisayardan piramitlerin tarihini, nasıl yapıldığını, hangi devletler döneminde yapıldığını, piramitlerin içinde neler olduğunu araştırdılar. Çıkardıkları notları raptiyeyle odasındaki panoya astılar. Selim panoya baktıkça “Bir gün ben de görmeye gideceğim, çok çalışacağım, büyüüp o piramitlerin fotoğrafını kendim çekeceğim” dedi. O esnada babası Selim’in eline bir kâğıt ve bir de raptiye tutuşturdu. Kâğıtta şu cümleler yazıyordu. “Hayallerinden asla vazgeçme! Kendine inan!”.

10. Bir Yaz Hatırası

Yaz mevsiminin ilk aylarıydı. Okullar tatile girmişti. Üçüncü sınıfı bitirmiştik. Bir kursa yazdırayım diyordu babam. Birazcık dinlen demişti. Okul yorgunluğunu üstünden at. O gün arkadaşlarla bilye oynuyorduk. Hava bulutlanmaya başlamıştı fakat

bizim oyunun en heyecanlı yerinde yağmur başladı. Biz oyuna devam etmeliydik. Devam edecektik fakat bir yer bulmalıydık. Dostum Ata, “Gelin hemen bizim verandaya girelim” dedi. Hızla verandaya koştuk ve bir şiltenin üzerine oturduk. Yağmuru seyretmeye başladık. Yağmur şiddetini hafif hafif artırıyor, pencerenin kenarından sızan damlalarıyla şilteyi ıslatıyordu.

11. Günün Sürprizi

Okuldan eve geldiğimde çok keyifsizdim. Çünkü son ders oynadığımız oyun zilin çalmasıyla yarım kalmıştı. Haliyle oyunu bitirememenin etkisindeydim. Derken kapı çaldı. Gelen karşı komşumuz Emel teyzeydi. Bana doğru seslenerek “Bugün Dünya Çocuk Hakları günü Eda. Günün kutlu olsun yavrum. Al bakalım bu pasta senin ve senin gibi nice çocuklar için” dedi. O kadar mutlu olmuştum ki koşup hemen Emel teyzemin boynuna sarıldım. Annem pastayı etajerin üstüne koydu ve çok teşekkür ettiğini söyleyerek mutfığa çay koymaya gitti. “Canım Emel teyzem, kendi adıma ve tüm çocuklar adına çok teşekkür ederim. Biz de bugün okulda çocuk hakları konusunu işledik. Meğerse ne çok hakkımız varmış bizim!” dedim. Ablam etajerin sağındaki abajuru yaktı ve işte bu ışık nasıl bizi aydınlatıyor, karanlıktan kurtarıyorsa, sahip olduğumuz haklar da bizi tüm karanlıklardan kurtarır” dedi. Daha önce abajura hiç o gözle bakmamıştım.

12. Küçük Çocuk

Günlerden bir gün, bir çocuk bahçede oyun oynuyormuş. Kelebeklerin peşinden koşuyor, onları yakalamaya çalışıyormuş. Rengârenk çiçeklerin aralarında olduğu için çok mutluymuş. Sonra zıplayan bir kurbağa görmüş. Kurbağanın peşinden koşarken kurbağa göle atlamış. Göle doğru koşup tam arkasından atlayacakken gölün az ilerisinde bir artezyen görmüş. “Bu da ne ola ki?” demiş kendi kendine. “Daha önce hiç böyle bir şey görmemişim.” O sırada abisi küçük çocuğu fark etmiş ve göle annesinden izinsiz girmemesini, bunun tehlikeli olabileceğini söylemiş. Çocuk da abisinin sözünü dinleyip göle girmemiş. Birlikte eve geri dönmüşler. Abisi matematik dersine çalışıyormuş. Elinde de iletki varmış. Küçük çocuk iletkiyi fark eder etmez “abi o elindeki nedir?” diye sormuş. Abisi de iletkinin ne olduğunu, ne işe yaradığını güzelce anlatmış. Küçük çocuk günün sonunda fark etmiş ki bilmediği ne de çok şey varmış. Sabahki gördüğü artezyen, abisinin elindeki iletki... Abisine dönerek “Çok çalışmam gerek abi çok” demiş ve ikisi de gülüşmüşler.

13. Atom

Yaz tatilinde annemlerle birlikte köye gitmiştik. Köyün havası o kadar güzeldi ki... Her gün sabah kalkıyordum, kahvaltımı yapar yapmaz arkadaşarımla oyunlar

oynuyorduk. Köy meydanında şadırvandan sokak hayvanlarının su kabına su dolduruyorduk. Bir gün yine şadırvanın etrafında dolduracağımız suyu beklerken az ötede yaşlı amcaların sohbetine kulak misafiri olduk. Amca “geçenlerde gazetede okudum, şu bizim içtiğimiz suyun bile içinde gözle görülmeyen küçük maddeler varmış, bu maddeler sayesinde su oluşuyormuş” dedi. Yanımdaki arkadaşarımdan birisi dayanamayıp “Atoomm, atom” diye bağırdı. Amca “oğlum atom da nedir?” diye sorunca arkadaşım “amca atom tam da senin dediğin şeydir, ama gel sana bizim öğretmenin anlattığı gibi anlatayım” dedi.

14. Milo

Milo, denizin altında yaşayan tatlı mı tatlı, pulları rengârenk bir balıktı. Her sabah kalkar, hayatta kalmak için yapılması gerekenleri deniz okulunda öğrencilerine öğretirdi. Yine bir gün ders vermek için sınıfa girdi. O gün dersin konusu “zıpkın”dı. Eğer zıpkınla karşılaşılırsa balıkların ne yapması gerektiğini anlatıyordu. Bilgisayardan bununla ilgili video bile izletti.

15. Peri Kızı

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, uzak köylerden birinde bir dev yaşarmış. Bu devin kendine ait bir barakası yokmuş. Dağlarda, bayırlarda yatar, kurtla kuzuyla dost olurmuş. Bir gün yaşadığı köye bir peri kızı gelmiş. Hemen insanlar etrafına toplanmaya başlayınca peri kızı biraz utanmış ancak Pandomim yaparak bu utanma duygusunu aşmış. Peri kızı Pandomim yaparken dev onu izlemeye gelmiş. Etrafindakilere “bu kız da kim böyle, adı ne?” diye sorular yönelmiş. Hiç kimse peri kızının adını bilmiyormuş. İlk defa o gün görmüşler. Günlerden bir gün peri kızı köyde barakaların arasında dolaşırken karşısına dev çıkmış. “Sen de kimsin peri kızı? Nereden geldin buraya” demiş. Peri kızı “ben bir peri kızuyım. Benim işim Pandomim yapmak, insanları güldürürken düşündürmek, düşündürürken güldürmek” demiş.

16. Yavru Köpek

Bir zamanlar anne köpek ve yavrusu beraber barakada yaşıyorlardı. Ne zaman yavru köpek kuyunun yakınında oynamak isterse, annesi onu; “kuyuya sakın yaklaşma” ya da “kuyunun etrafında oynama!” diye uyarırdı. Bir gün, anne köpek yiyecek bulabilmek için dışarı çıktığında, yavru köpek kuyunun yanına gitti. Kuyuya yaklaştı ve içine baktı. Kuyunun içinde bir köpek yavrusu gördü. Kulaklarını havaya dikti, o da aynı şeyi yaptı. Daha sonra dişlerini gösterdi, amuda kalktı o da aynısını yaptı. Yavru köpek ne yaparsa o da yapıyordu. Bu duruma oldukça sinirlenen yavru köpek bir hışımla suya atlayıp diğer köpeğe saldırmak istedi. Kuyuya atlayan yavru köpek

kendisinden başka kimse olmadığını geçte olsa anladı. Suda gördüğü onun yansımasıydı. Maalesef ki kuyu çok derin olduğundan tek başına oradan çıkması olanaksızdı. Amuda kalktı olmadı, zıpladı olmadı, bağırdı ama sesini duyan kimse yoktu. Anne köpek barakaya geldi, yavrusunu göremeyince çok korktu, derhal onu aramaya koyuldu. Çok geçmeden yavrusunun kuyudan gelen sesini fark etti. Hemen kuyuya bir kova bırakıp yavrusunu çekip çıkardı.

17. Sağlıksız Beslenme

Son zamanlarda dengeli beslenmeye dikkat etmeyen ve sürekli sağlıksız gıdalar alan Osman, artık kıyafetlerinin kendisine dar gelmeye başladığını hatta giydiği fanilasının bile kenarlarının patlamak üzere olduğunu fark etti. Bu durumu annesine söyledi. Annesi harçlıklarıyla okulda neler aldığını sorunca Osman'ın yüzü kızardı ve aldığı bütün şeyleri annesine söyledi. Çikolata, çips, şeker, hazır meyve suları... Annesi içerden hemen baskül getirdi ve Osman'a üzerine çıkmasını söyledi. Gördüğü sonuç karşısında hem Osman hem annesi çok üzüldü. Gerçekten de Osman son bir ayda 4 kilo birden almıştı. Hem de sağlıksız beslenmesi sebebiyle. Demek ondan kıyafetleri dar geliyor, fanilasını bile kenarından sökülüyordu. Annesi Osman'ı hemen doktora götürdü. Doktor, Osman'ı önce muayene etti ve baskülün üzerine çıkmasını söyledi. Gördüğü sonuç karşısında doktor Osman'a sağlıklı beslenme ile ilgili bazı bilgiler verdi.

18. Atom Modeli

Ders zili çalmıştı. Öğretmen sınıfa elinde kocaman bir modelle girdi. Öğrenciler bu büyük modelin karşısında şaşkınlık içindeydiler. Öğretmen modeli raptiyeye tahtaya tutturdu. O sırada Yeliz parmak kaldırarak sordu. "Öğretmenim, elinizdeki nedir?" Öğretmen "çocuklar bu elimde görmüş olduğunuz şey bir atom modelidir, gelin birlikte inceleyelim" dedi. Çocuklar hemen öğretmenin yanına gittiler. Öğretmen atomu tanıttikten sonra tahtaya bu modeli iki boyutlu olarak çizdi. Öğrenciler de defterlerine çizdiler. Öğretmen dersin sonunda herkesin çizmiş olduğu atom modelini panoya raptiyeye astı.

19. Yaz Günü

Sıcak bir yaz günüydü. Güneş adeta insanı kan ter içinde bırakıyordu. Hasan amca ve çocukları tarlaya ektikleri domatesi toplamaya gelmişlerdi. Hasan amca ve kızı domatesleri topluyor, iki oğlu da römorka domatesleri yüklüyordu. O esnada füme bir otomobil yanaştı, tarlanın kenarında duran römorka. İçindeki adam Hasan amcaya doğru "buralarda bir artezyen varmış, nerede acaba tarif edebilir misiniz?" dedi. Hasan

amca köyün çıkışındaki artezyenin yerini tarif etti füme otomobilli adama. Adam teşekkür etti ve köyün çıkışına doğru yol aldı.

20. Dedenin Fikri

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde dünyanın en güzel resimlerini yapan yaşlı bir dede varmış. Bu dede beyaz kırsrağına biner, sabah çıktığı yoldan akşam gelirmiş. Akşam eve gelir gelmez kırsrağını kapının önüne bağlarmış. Sonra da evinin verandasına geçer, eline bir tuval alır, akşama kadar gördüğü her şeyi çizermiş. Yine bir gün akşam eve gelmiş. Verandaya geçerek abajuru yakmış. Almış eline tuvali ve çizmeye başlamış. O da nesi! Abajurun ışıkları tuvalin üstüne yansımış. Bu durum dedenin çok hoşuna gitmiş. Aklına bir fikir gelmiş.

21. Piramitler

Öğrenciler ders zilini duyar duymaz hızla sınıflara girdiler. O günün konusu “piramitlerdi”. Öğretmen bir yandan piramitleri anlatıyor, bir yandan da tahtaya piramit resmi çiziyordu. Ali ise dersin başından beri öğretmenin anlattıklarını düşünüyordu. Piramitler gerçekten de öğretmenin anlattığı kadar büyük müydü? Teneffüs zili çalınca Ali hemen tahtaya koştu. Eline bir cetvel bir de iletke aldı ve ölçmeye başladı. Ölçtü ölçmesine ama elde ettiği sonuçlar öğretmenin derste söylediği sonuçlarla uyuşmuyordu. Yoksa cetvel ve iletke mi hatalı ölçüyordu?

22. Yavru Deve

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde uzak diyarların birinde bir deve ailesi yaşarmış. Bu ailenin sevimli mi sevimli yavru bir devesi varmış. Yavru deve her sabah obasında uyanır, ellerini yüzünü yıkar, sabah sporunu yapmak için arkadaşlarıyla köy meydanındaki abidenin önünde buluşurlarmış. Her sabah saat tam 8’de abidenin önüne gelmeyi spora almazlarmış. Yine bir gün yavru deve uyanmış, ellerini yüzünü yıkamış. Obanın kapısını çarptığı gibi soluğu abidenin önünde almış. Gelmiş gelmesine ama ortalarda kimse yokmuş. Bir saat beklemiş, iki saat beklemiş. Yok, kimse gelmiyor. En sonunda aklına gelmiş. Meğerse o gün köyde seçim varmış. O yüzden kimse gelmemiş.

23. Gökyüzü Şenliği

Selin verandada akşam yemeğini yedikten sonra ailesiyle biraz vakit geçirdi. Aklına birden okul kütüphanesinden aldığı “Gökyüzü Şenliği” adlı kitabı geldi. Çok heyecanlıydı. Hızla odasına girdi. Etajerin üstünde duran kitabını açtı ve merakla okumaya başladı. Kitabın ilk sayfasında kocaman bir kozmonot resmi vardı ve okuyucuya elini uzatıyordu. Sayfanın yanında da “benimle gökyüzü macerasına hazır mısın?” yazıyordu. Selin “evetttt” diye bağırdı. Hemen arka sayfayı çevirdi. Bu defa kozmonotun yanında, pembe şiltenin üzerinde oturan baykuş vardı. Baykuş o kadar tatlı gözüküyordu ki Selin bir an şiltenin üzerinde kendisinin de olduğunu hayal etti.

24. Cana Can Vermek

Dedemler yeşil mi yeşil, havası temiz mi temiz bir uzak köyde oturuyorlardı. Evleri kerpiçten, yiyecekleri tarladan, bol oksijenli mis gibi bir yaşam sürüyorlardı. Dedemlerin evi kerpiçten olduğu için yazları serin, kışları soğuk olurdu. Ben yaz tatilinde onlara gider üç ay boyunca kalırdım. Her sabah kahvaltımı süt, yumurta, peynir ve kızarmış ekmekle yapar, akşama kadar tarlada, bağda, bahçede dolaşırdım. Kuyudan doldurduğum kovayla, ektiğim domateslerin yanına gider, onlara bir yandan şarkı söyler bir yandan da maşrapayla can suyu verirdim. Bir gün dedem yanıma geldi, aldı eline maşrapayı “Evlad, bu maşrapa nice canlara can verdi, hepsi senin güzel ellerinle oldu, teşekkür ederim sana” dedi.

25. Çöl

O gece su içmeden yatmışım. Çünkü çok uykum vardı. Yatar yatmaz hemen uyudum. Rüyamda kendimi bir çölde gördüm. Çöl o kadar sıcak, kumları o kadar kızgındı ki; her geçen an daha da susuyordum. “Su, su” diye dolanırken tam karşıda bir şadırvan gördüm. Hızlıca koştum. “Ohh be nihayet suya kanacağım” diyordum. Ama ben koştukça yol sanki hiç bitmiyordu. Şadırvan karşımda duruyordu ama yol bitmiyordu. Tam şadırvana yaklaşmışım ki annemin “Leyla hadi kalk kızım biraz su iç, kan ter içinde kalmışsın” demesiyle uyandım.